

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS
ŠIUOLAIKINĖS POLITIKOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

ASTA ŠPILIAUSKAITĖ

II kurso studentė

**MIGRANTŲ KRIZĖS POLITINIS DISKURSAS LIETUVOS SEIME:
KRITINĖ ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2023

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Špiliauskaitė A. Migrantų krizės politinis diskursas Lietuvos Seime: kritinė analizė: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė: I. Vinogradnaitė, 2023. – 51p.

Reikšminiai žodžiai: migrantų krizė, migracija, pabėgėliai, kritinė diskurso analizė, Lietuvos Respublikos Seimas, Seimo stenogramos.

Šiame darbe nagrinėjamas migrantų krizės diskursas Lietuvos Respublikos Seime 2021-2022 m. Darbas analizuoja Lietuvos politikų rodomą mąstymą apie migrantus ir šio mąstymo sąsajas su priimamais politiniais sprendimais. Darbas remiamas kritinės diskurso analizės prielaidomis ir kitoniškumo konstravimo teorijomis. Empirinėje dalyje nagrinėjamas dominuojantis diskursas, kuris skirstomas į žodyno ir argumentų analizę, taip pat antras (opozicijos) diskursas ir dominuojančio diskurso atsakas į antrą diskursą. Tai leidžia atpažinti paraleliai Seime egzistuojančius diskursus ir nustatyti, ar jie vienas kitą paveikė.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Migrantų krizės politinis diskursas Lietuvos seime: kritinė analizė*“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Asta Špiliauskaitė

Turinys

Įvadas.....	5
1. Teorinis pagrindas.....	10
1.1 Kitoniškumas diskurse.....	11
1.2 Kritinė diskurso analizė.....	13
2. Metodologija.....	15
3. Seimo stenogramų analizė.....	16
3.1. Migracijos diskursai.....	17
3.2. Žodyno analizė.....	17
3.3. Dominuojančio diskurso argumentų analizė.....	19
3.3.1. Karo metaforos.....	20
3.3.2. Situacijos nepaprastumas.....	22
3.3.3. Migrantai kaip „netikri pabėgėliai“.....	24
3.3.4. Migrantai kaip įrankiai.....	26
3.3.5. Migrantų keliamą grėsmę visuomenei.....	28
3.3.6. Keliavimas į kitas EU šalis.....	31
3.4. Antras diskursas.....	33
3.5. Ar matosi pokytis?.....	37
4. Išvados.....	41
5. Literatūros sąrašas.....	43
Summary.....	49

Įvadas

Šiame darbe nagrinėjamas Lietuvos politikų diskursas 2021 m. prasidėjusios „Migrantų krizės“ metu. 2021-2022 metais Lietuvoje išskirtinių imigracijos atvejų buvo bent trys, tačiau ne visų krypčių migrantai buvo priimti draugiškai, o juos supantis diskursas taip pat skyrėsi. Šiame darbe analizuojama „krizė“ nurodo į migrantus, kurie atvyko iš Irako, Nigerijos, Sirijos, Kamerūno ir kitų valstybių į Baltarusiją, o iš Baltarusijos siekė patekti į kaimynines ES valstybes, tarp jų ir Lietuvą. Šis migracijos atvejis Lietuvoje buvo priimtas kaip netikėtas ir nenatūralus, kadangi Baltarusija buvo (ir yra) matoma kaip šią migraciją skatinanti Lietuvai priešiška valstybė, o staigus migrantų pagausėjimas, pasak Lietuvos politikų, sukėlė administracinių sunkumų. Šių faktorių paskatinti sprendimai sukėlė daug kontroversijos, kai 2021 m. liepos 2 d. valstybės mastu buvo paskelbta ekstremali situacija,¹ o 2021. Rugpjūčio 2 d. priimtas sprendimas nebeįleisti atvykstančių migrantų į valstybę, išskyrus registruojantis tam skirtuose pasienio punktuose.² Galų gale, į Lietuvą patekę migrantai buvo sulaikyti tam skirtose migrantų apgyvendinimo vietose laikotarpių iki 18-kos mėnesių.

Tokie su Baltarusijos įtaka susiję krizės ypatumai suformavo specifinį mąstymą apie šiuos migrantus. Lietuvos, o taip pat Lenkijos ir Latvijos politikai migrantų krizę pavadino „hibridine ataka“. ³Lietuvos priimtus politinius sprendimus pašaliniai stebėtojai įvertino kaip stokojančius teisingumo ir žmogiškumo. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas migrantų apgrėžimą ir jų laisvės apribojimą paskelbė neteisėtais veiksmais.⁴ Nevyriausybinė organizacija „Amnesty International“ 2022 m. birželio 27 d. publikuotame reportaže teigė, kad į Lietuvą per Baltarusiją bandantys patekti asmenys buvo sulaikyti be tinkamo pagrindo, o sulaikymo vietose su jais buvo elgiamasi žiauriai. Šie migrantai ir pabėgėliai, pasak pranešimo, negavo prieigos prie sąžiningai atliekamų prieglobsčio procedūrų, taip tikintis, kad jie pasirinks savanoriškai sugrįžti į savo kilmės šalis. Toks migrantų ir pabėgėlių priėmimas Lietuvoje ryškiai skyrėsi nuo 2022 m. prasidėjusiu karo pabėgėlių iš Ukrainos priėmimo

¹Milena Andrukaitytė, „Dėl migrantų srauto valstybės mastu paskelbta ekstremali situacija“, lrt.lt, 2021-07-02, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1444209/del-migrantu-srauto-valstybes-mastu-paskelbta-ekstremali-situacija>

²„Griežtinamas valstybės sienos apsaugos ir atgrasymo režimas“, vrm.lrv.lt, 2021-08-02, <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/grieztinamas-valstybes-sienos-apsaugos-ir-atgrasymo-rezimas>

³Diskursas, vaizduojantis pabėgėlių srautus kaip agresijos prieš Europą formą, egzistuoja ir Europos mastu, įskaitant NATO. Pavyzdžiui, Philip Breedlove, buvęs NATO generalinis sekretorius europai, yra sakęs, kad Rusijos skatinami pabėgėlių srautai į Europą yra skirti destabilizuoti ir sugriauti ES. (Schoemaker, 2019) Itin panašus diskursas egzistuoja ir kalbant apie migracijos per Baltarusiją atvejį, tad Lietuvos pozicija šiuo atveju nėra išskirtinė Europoje.

⁴Jurga Bakaitė, „ES Teisingumo Teismo sprendimas: Lietuvos elgesys su migrantais prieštarauja ES teisei“, lrt.lt, 2022-06-30, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1730474/es-teisingumo-teismo-sprendimas-lietuvos-elgesys-su-migrantais-priestarau-ja-es-teisei>

proceso, kuris, pasak Amnesty International, buvo itin šiltas.⁵ Taigi, daug pašalinių stebėtojų išreiškė kritiką Lietuvos politikų priimtiems sprendimams. Tačiau, nors Lietuvos, o kartu ir Lenkijos bei Latvijos krizės valdymo veiksmai neatitiko šių valstybių tarptautinių įsipareigojimų (pavyzdžiui, Common European Asylum System (CEAS)), tarptautinių institucijų reakcijos buvo teigiamos, parodančios solidarumą. “Hibridinio karo” kontekste įsipareigojimai pabėgėlių priėmimo bei žmogaus teisių klausimais buvo nustelbti ES sienų saugumo klausimo.⁶ (Grzeškowiak 2023)

Remiantis informacija apie migrantus bei stebėtojų išreikšta kritika, suformuluota tyrimo **problema**: kodėl su migrantais, atvykstantiems iš trečiųjų šalių per Baltarusiją, buvo elgiamasi kitaip, negu su kitais migrantais ir pabėgėliais, ir kodėl jiems nebuvo taikoma pabėgėlių teisė, kuri taikoma kitų krypties migrantams? Pats nesvetingumas migrantams negalėtų būti laikomas iš savęs problemišku, tačiau palyginus su tų pačių politikų priimamų sprendimų apie migrantus (pabėgėlius) iš Ukrainos bei iš Baltarusijos,⁷ atsiskleidžia problemiškas, kai vienos krypties migrantai yra priimami daugiau ar mažiau svetingai.

Tam, kad darbas prisidėtų prie šios problemos sprendimo, iškeltas tyrimo **klausimas**: koks mąstymas apie migrantus yra rodomas Lietuvos politikų diskurse 2021 m. prasidėjusios „migrantų krizės“ metu? Šis klausimas su problema susijęs todėl, kad, remiantis diskurso analizės prielaidomis, jis leidžia suprasti, kaip diskursas atskleidžia mąstymą, kuris paveikia politinius sprendimus. Diskurso analizė gali padėti parodyti, kaip tam tikras migrantų matymas legitimuoja politinius sprendimus, kurie galimai jiems pakenkia. Šios diskurso analizės objektas yra Seimo stenogramos 1.5 metų laikotarpis. Diskursas analizuojamas remiantis kritinės diskurso analizės prielaidomis.

Tyrimo **tikslas**: naudojant kritinę diskurso analizę išnagrinėti, kaip per diskursyvias praktikas Seime kuriamas migranto įvaizdis ir kaip šis diskursas legitimuoja sprendimus netaikyti migrantams egzistuojančios pabėgėlių teisės. Siekiant atsakyti į tyrimo klausimą, iškelti tokie **uždaviniai**:

- Remiantis egzistuojančia literatūra pristatyti kitoniškumo konstravimo būdus ir kritinės diskurso analizės prielaidas
- Išanalizuoti Seimo stenogramas ir parodyti, kaip politikai konstruoja migranto įvaizdį ir kaip tai legitimuoja politinius sprendimus;
- Ištirti, kokie diskursai paraleliai egzistuoja Seime ir ar jie vienas kitą paveikia;

⁵Amnesty International. „Lithuania: Pushbacks, illegal detention, deception and abuses against refugees and migrants“ 2022-06-27

<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/06/lithuania-pushbacks-illegal-detention-deception-and-abuses-against-refugees-and-migrants/>

⁶Maciej Grzeškowiak. “The “Guardian of the Treaties” is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border,” *Refugee Survey Quarterly*, Volume 42, Issue 1, March 2023, p.81–102, <https://doi.org/10.1093/rsq/hdac025>

⁷ Čia nurodoma į politinius pabėgėlius, bėgusius iš Baltarusijos po ten vykusią prezidento rinkimų.

- Atsakyti, ar dominuojantis diskursas keitėsi analizuojamu laikotarpiu bei tai įrodyti.

Literatūros apžvalga

Lietuvoje atlikti tyrimai apie pabėgėlių diskursą daugiausia apsiriboja medijų analize. Pavyzdžiui, Frėjutė-Rakauskienė 2020,⁸ Sutkutė 2022,⁹ Blažytė, Frėjutė-Rakauskienė ir Pilinkaitė-Sotirovič 2020¹⁰. Monikos Frėjutės-Rakauskienės 2015-2016-tų metų pabėgėlių krizę tiriantys moksliniai straipsniai rodo, kad Lietuvos žiniasklaidoje vyraujanti informacija apie pabėgėlius yra daugiausia neigiama, kvestionuojama pabėgėlių sukeliama ekonominė našta valstybei, kultūriniai skirtumai, nusikalstamumo ir terorizmo baimės, kurios neatspindi objektyvios realybės.¹¹ Į pabėgėlius neigiamai reaguoja ir visuomenė: Vilmantės Kumpikaitės-Valiūnienės tyrimui atlikta visuomenės apklausa parodė neigiamą Lietuvos gyventojų požiūrį į pabėgėlius. Tarp išsakytų nuomonių buvo galima rasti, kad laisvas pabėgėlių priėmimas į ES paskatintų dar didesnius atvykstančių prieglobsčio prašytojų srautus ir taip pakenktų ES vienybei.¹²

Užsienyje dauguma tyrimų apie visuomenės ar politikų požiūrį į migrantus ir pabėgėlius yra atliekami vykdant žiniasklaidos ir socialinių medijų analizę, tačiau taip pat galima rasti ir įvairių politinių debatų analizės. Tyrimai apie visuomenės ar politikų požiūrį į migrantus ir pabėgėlius naudoja įvairias diskurso analizės atšakas. Kai kurie klasikiniai tyrimai vykdo tekstynų analizės metodus, kai atrenkami dideli tekstų, paprastai - įvairių laikraščių, kiekiai, ir vykdoma jų žodyno analizė (Taylor 2009¹³, Fotopoulos ir Kaimaklioti 2016¹⁴, Boeva 2016¹⁵, Allen 2016¹⁶). Taip pat naudojama kritinė

⁸ Monika Frėjutė-Rakauskienė, "Real or Created?: Representation of the "Refugee Crisis" in Lithuanian Press Discourse 2015-2017". (Information & Media, 88, 2020) 29-45. <https://doi.org/10.15388/Im.2020.88.30>

⁹ Rasa Sutkutė, "Public Discourse on Refugees in Social Media: 'Refugees Welcome in Lithuania,'" Discourse & Communication 16, no. 6 (2022): 670-692, <https://doi.org/10.1177/17504813221109089>.

¹⁰ Giedrė Blažytė, Monika Frėjutė-Rakauskienė ir Vilana Pilinkaitė-Sotirovič, "Policy and Media Discourses on Refugees in Lithuania: Shaping the Boundaries Between Host Society and Refugees," OIKOS: Lietuvių migracijos ir diasporos studijos 29 (2020): 7-30, <https://doi.org/10.7220/2351-6561.29.1>.

¹¹ Monika Frėjutė-Rakauskienė, *Real or Created?*, 2020

¹² Vilmantė Kumpikaitė-Valiūnienė et al., *Refugees as a security threat: case of Lithuania*, (Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka, 2017, 18) 46-58.

¹³ Charlotte Taylor, "The representation of immigrants in the Italian press," CirCap Working Papers (2009).

¹⁴ Sotiris Fotopoulos and Maria Kaimaklioti, "Media Discourse on the Refugee Crisis: On what have the Greek, German and British Press Focused?" European View 15, no. 2 (2016): 265-279, doi:10.1007/s12290-016-0407-5.

¹⁵ Anelia Boeva, "Discursive Construction of Refugees, Migrants and Asylum Seekers in British and American News Sources," Procedia - Social and Behavioral Sciences 236 (2016): 53-58, doi:10.1016/j.sbspro.2016.12.018.

¹⁶ William L. Allen, "A decade of migration in the British press," Migration observatory report (Oxford: COMPAS, University of Oxford, 2016).

diskurso analizė. Šie tyrimai nagrinėja žiniasklaidos (Baker et al. 2008¹⁷, KhosraviNik 2009¹⁸, 2010¹⁹) arba politinių debatų (Every, 2008²⁰) turinį. Tekstynų analizė ir kritinė diskurso analizė gali būti sujungta, taip naudojant mišrų metodą (Taylor, 2021²¹). Dar vienas metodas, naudotas nagrinėjant politinius debatus apie migrantus ir pabėgėlius, yra diskursyvi psichologinė analizė (Kirkwood, 2017²²). Užsienio literatūroje taip pat itin daug nagrinėtos metaforos migrantų ir pabėgėlių diskurse. Šiuose tyrimuose nagrinėjamas žiniasklaidos ir medijų turinys ir ieškoma tendencijų, kokios dehumanizuojančios arba kitaip teigiamai ar neigiamai migrantus vaizduojančios metaforos yra naudojamos nustatytu laikotarpiu (Cisneros 2008²³ JAV, Mussolf 2015²⁴ JK, Arcimaviciene ir Baglama 2018 JAV ir ES²⁵, Petersson ir Kainz 2017 Vokietijoje²⁶). Taigi, daugiausia užsienyje ir Lietuvoje nagrinėta tema yra požiūris į migrantus ir pabėgėlius, matomas žiniasklaidoje. Tam naudoti įvairūs diskurso analizės metodai ar jų junginiai.

Šių tyrimų rezultatai parodo tam tikras tendencijas, susijusias su daugumoje tiriamų valstybių egzistuojančiu neigiamu požiūriu į migrantus ir pabėgėlius. Pavyzdžiui, pabėgėlius atgrasyti siekiantys sprendimai diskurse yra pateikiami paradoksaliai pabrėžiant kalbėtojo humaniškumą ar praktiškumą. (Capdevila & Callaghan, 2008²⁷; Every, 2008²⁸; Goodman & Burke, 2010²⁹; Hanson-Easey &

¹⁷ Costas Gabrielatos ir Paul Baker, "Fleeing, Sneaking, Flooding," *Journal of English Linguistics* 36, no. 1 (2008): 5–38, doi:10.1177/0075424207311247.

¹⁸ Majid KhosraviNik, "The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers during the Balkan conflict (1999) and the British general election (2005)," *Discourse & Society* 20, no. 4 (2009): 477–498.

¹⁹ Majid KhosraviNik, "The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers: A critical discourse analysis," *Journal of Language and Politics* 9, no. 1 (2010): 1–28.

²⁰ Danielle Every, "A Reasonable, Practical and Moderate Humanitarianism: The Co-option of Humanitarianism in the Australian Asylum Seeker Debates," *Journal of Refugee Studies* 21, no. 2 (2008): 210–229, doi:10.1093/jrs/fen013.

²¹ Charlotte Taylor, "Metaphors of migration over time," *Discourse & Society* 32, no. 4 (2021): 463–481, <https://doi.org/10.1177/0957926521992156>.

²² Sarah Kirkwood, "The Humanisation of Refugees: A Discourse Analysis of UK Parliamentary Debates on the European Refugee 'Crisis'," *Journal of Community & Applied Social Psychology* 27, no. 2 (2017): 115–125, doi:10.1002/casp.2298.

²³ David Cisneros, "Contaminated Communities: The Metaphor of 'Immigrant as Pollutant' in Media Representations of Immigration," *Rhetoric & Public Affairs* 11, no. 4 (2008): 569–601, doi:10.1353/rap.0.0068.

²⁴ Andreas Musolf ir Jörg Zinken, eds., *Metaphor and Discourse* (Amsterdam: John Benjamins, 2015), paperback edition.

²⁵ Liudmila Arcimaviciene ir Sercan Hamza Baglama, "Migration, Metaphor and Myth in Media Representations: The Ideological Dichotomy of "Them" and "Us." SAGE Open 8, no. 2 (2018), <https://doi.org/10.1177/2158244018768657>.

²⁶ Bo Petersson ir Lena Kainz, "Migration in the media metaphors in Swedish and German news coverage." *NordEuropa Forum* (2017): 38–65, Humboldt-Universität zu Berlin, Nordeuropa-Institut, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1398430/FULLTEXT01.pdf>.

²⁷ Rose Capdevila ir Jane E. M. Callaghan, "'It's not racist. It's common sense'. A critical analysis of political discourse around asylum and immigration in the UK." *Journal of Community & Applied Social Psychology* 18, no. 1 (2008): 1–16, <https://doi.org/10.1002/casp.904>.

²⁸ Danielle Every, "A Reasonable, Practical and Moderate Humanitarianism: The Co-option of Humanitarianism in the Australian Asylum Seeker Debates," 210–229

²⁹ Simon Goodman ir Shani Burke, "'Oh you don't want asylum seekers, oh you're just racist': A discursive analysis of discussions about whether it's racist to oppose asylum seeking." *Discourse & Society* 21, no. 3 (2010): 325–340, <https://doi.org/10.1177/0957926509360743>.

Augoustinos, 2011³⁰; Lynn & Lea, 2003³¹). Vakarų visuomenėse nesvetingumas pabėgėliams dažnai parodomas kaip pozityvus dalykas remiantis individualizmo, praktiškumo, logikos bei modernizacijos idealais (Billig 1982³², Dauvergne 1999³³, 2000³⁴, 2005³⁵). Pavyzdžiui, Australijos atvejį analizuojantis tyrimas parodė, kaip politikų kalbos sumenkina valstybės humanitarinę pareigą, kai kontrastuojama logika ir emocijos, praktiškumas ir idealizmas, saikingumas ir perteklius, bei išsipareigojimai sau ir pagalba kitam. Taip pat pabėgėlių neįleidimas diskurso pagalba paradoksaliai vaizduojamas kaip humaniškas veiksmas.³⁶ Kita vertus, Kirkwood (2017) tyrime, analizuojančiame debatus D. Britanijos parlamente pabėgėlių krizės metu, buvo parodyta, kaip tam tikros pabėgėlių grupės (siru) diskurse yra humanizuojamos, taip siekiant juos išskirti iš kitų pabėgėlių grupių ir priimti jų daugiau.³⁷ Taigi, užsienio tyrimai, ypač politinį diskursą analizuojantys tyrimai parodo diskurso jėgą formuojant mąstymą apie migrantus, kurie gali būti vaizduojami teigiamai arba neigiamai priklausomai nuo juos matančių politikų.

Jau atlikta ir tyrimų apie 2021 m. migrantų krizę, ypač Lenkijos atvejį. Pavyzdžiui, Łubiński (2021)³⁸, Grześkowiak (2023)³⁹ ir Pietrusińska (2022). Pastaroji analizavo Lenkijos atsaką į migrantų krizę ir išskyrė du diskursus. Pirmasis yra saugumo diskusas, kurį kuria valstybė. Antras diskursas yra kuriamas visuomenės ir išskiria gailestingumą ir vieningumą, visuomenės narių jaučiamą migrantams. Įdomus autorės pastebėjimas apie Lenkijoje įvykusį migrantus apibūdinančio žodyno pokytį. Pasak Pietrusińska, iki 2021 m. Lenkijoje vystytas pabėgėlių diskursas sąvokai „pabėgėliai“ priskirdavo neigiamą konotaciją, siejamą su ekonomine našta, ligų nešiojimu ir panašiais migrantų atnešamais

³⁰ Scott Hanson-Easey ir Martha Augoustinos, M. "Complaining about humanitarian refugees: The role of sympathy talk in the design of complaints on talkback radio." *Discourse & Communication* 5, no. 3 (2011): 247-271. doi:10.1177/1750481311405588.

³¹ Nick Lynn and Susan Lea, "A Phantom Menace and the New Apartheid': The Social Construction of Asylum-Seekers in the United Kingdom." *Discourse & Society* 14, no. 4 (2003): 425–52, <http://www.jstor.org/stable/42888582>.

³² Michael Billig, "The Notion of 'Prejudice': Some Rhetorical and Ideological Aspects." *Text* 8 (1988): 91-110.

³³ Catherine Dauvergne. "Amorality and Humanitarianism in Immigration Law." *Osgoode Hall Law Journal*, Vol. 37 (1999): 597-623

³⁴ Catherine Dauvergne.. "The Dilemma of Rights Discourses for Refugees." *University of New South Wales Law Journal* 23(3) (2000): 56–74.

³⁵ Catherine Dauvergne. "Humanitarianism, Identity and Nation: Migration Laws of Australia and Canada." Vancouver, Canada: UBC Press (2005)

³⁶ Danielle Every, "A Reasonable, Practical and Moderate Humanitarianism: The Co-option of Humanitarianism in the Australian Asylum Seeker Debates," *Journal of Refugee Studies* 21, no. 2 (2008): 210–229, doi:10.1093/jrs/fen013.

³⁷ Steve Kirkwood, "The Humanisation of Refugees: A Discourse Analysis of UK Parliamentary Debates on the European Refugee 'Crisis,'" *Journal of Community & Applied Social Psychology* 27, no. 2 (2017): 115-125, doi:10.1002/casp.2298.

³⁸ Piotr Łubiński. "Hybrid Warfare or Hybrid Threat – The Weaponization of Migration as an Example of the Use of Lawfare – Case Study of Poland". *Polish Political Science Yearbook* 1:43-55.

³⁹ Maciej Grześkowiak. "The "Guardian of the Treaties" is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border". *Refugee Survey Quarterly*, Volume 42, Issue 1, March 2023, P. 81–102, <https://doi.org/10.1093/rsq/hdac025>

sunkumais. Tačiau 2021m. migrantų krizės metu šis vartojimas pasikeitė, kai migrantus pradėta vadinti „nelegaliais migrantais,“ o „pabėgėliai“ įgijo kaip tik teigiamą atspalvį.⁴⁰

Darbo niša ir naujumas

Tyrimas įsitraukia į diskusiją apie imigraciją, kuri siejama su trečiosios valstybės keliamu pavojumi. Egzistuojantys tyrimai nagrinėja požiūrį į pabėgėlius, kuriame dėmesys atkreipiamas į pačių pabėgėlių keliamą pavojų arba emocijas, o šiame tyrime analizuojama ir politikų matoma migrantų sąsaja su Baltarusija, kai migrantai perima Baltarusijos keliamą grėsmę Lietuvai.

Remiantis egzistuojančia literatūra, darbo naujumas yra tai, kad kritinės diskurso analizės metodas pritaikomas Seimo stenogramų analizei migracijos kontekste. Iki šiol migracijos klausimų diskurso analizė Lietuvos atveju buvo daryta tik analizuojant žiniasklaidą.

Darbas aktualus akademinėi bendruomenei, nes pasiūlo naujų tendencijų, svarbių būtent Lietuvos santykio su migracija kontekstui. Nors Lietuvos požiūris į imigraciją dažnai sutampa su kitų ES valstybių tendencijomis, tačiau egzistuoja ir Lietuvai unikalių aspektų, kurie leidžia praplėsti akademinį priverstinės migracijos diskurso supratimą. Taip pat tyrimas unikalus tuo, kad nagrinėja diskursą lietuvių kalba, kai dauguma žinių apie pabėgėlių diskurse dominuojančias metaforas ir kitus kalbos elementus kyla iš duomenų anglų kalba analizės.

Darbo struktūra

Darbas sudarytas iš trijų dalių. Pirmojoje dalyje aptariamas teorinis pagrindas, kuriame atskleidžiama, kaip egzistuojančioje literatūroje konstruojamas kitoniškumas bei pristatomos kritinės diskurso analizės prielaidos. Antroji dalis yra metodologijos pristatymas. Trečioji dalis yra empirinis tyrimas, kuriame nagrinėjamos Seimo stenogramos ir jose pastebėti migranto vaizdavimo būdai. Empirinė dalis suskirstyta į tris dalis: analizuojamas dominuojantis diskursas, antras diskursas ir dominuojančio diskurso atsakas į antrą diskursą.

1. Teorinis pagrindas

⁴⁰ Marta Jadwiga Pietrusińska. "People from the Forest": Discourse about Migrants in the Narratives of NGO Workers and Activists Involved in the Humanitarian Crisis at the Polish-Belarusian Border. *Sprawy Narodowościowe: Seria Nowa* 54 (2022): 2803. doi:<https://doi.org/10.11649/sn.2803>.

Šioje dalyje pristatomas darbo teorinis pagrindas. Pirmiausia apžvelgiama literatūra, nagrinėjanti migrantų kitoniškumo konstravimo diskurse teorijas ir galimus pavyzdžius. Tada pristatoma kritinė diskurso analizė ir jos prielaidos.

1.1 Kitoniškumas diskurse

Kritinės diskurso analizės tyrimuose dažnai kalbama apie kitoniškumą, kuris migracijos tyrimuose yra itin aktualus, nes migrantai tampa į labai aiškius „kito“ rėmus. Kitoniškumas kalbėtojų gali būti konstruojamas migrantus atskiriant nuo juos priimančios visuomenės per įsivaizduojamą migranto supratimą. „Othering“ yra procesas, kurio metu „įvardinami ir pažymimi tie, kurie yra laikomi kitokiais, negu pats“.⁴¹ Šis terminas paaiškina, kaip atsiribojimas nuo „kito“ ir jo stigmatizavimas leidžia asmenims ir jų grupėms įtvirtinti ir apsaugoti savo pačių identitetą.⁴² Ši teorija leidžia paaiškinti, kodėl į migrantus, ypač prieglobsčio prašytojus, kurie dažnai yra laikomi nekviestais, visuomenė žiūri neigiamai. Migrantai yra konstruojami kaip „kita“, todėl laikoma, kad jie negali tapti naujos visuomenės dalimi, o jų tapatinimas su „kitu“ leidžia pateisinti įvairias priemones jų neįleisti.

Šis „kito“ statusas yra konstruojamas įvairiais būdais, kurie dažnai pasirodo įvairių valstybių ir atvejų imigracijos diskursuose. Užsienio tyrimuose ypač daug tyrinėtos metaforos, kurios naudojamos kalbant apie imigraciją, ypač kai metaforos naudojamos migrantus vaizduojant neigiamai. (Pavyzdžiui, Baider ir Kopytowska (2017) Taylor, C. (2021), Montagut and Moragas-Fernandez (2020)⁴³, Soto-Almela and Alcaraz-Mármol (2019), Arcimaviciene ir Baglama (2018). Pasak Arcimaviciene ir Baglama (2018), metaforos migracijos kontekste gali būti suskirstytos į du pasakojimus: dehumanizacijos pasakojimą, kuris pateikiamas naudojant objekto ir produkto metaforas, ir moralinio autoriteto pasakojimą, kuris pateikiamas per gamtinių katastrofų, nusikalstamumo ir terorizmo metaforas.⁴⁴

Taip pat metaforas galima suskirstyti į humanizuojančias ir dehumanizuojančias. Pasak Montagut ir Moragas-Fernandez (2020), dehumanizacijos rėmas pasitelkia vandens ir gamtinių

⁴¹ Lois Weis. "Identity formation and the process of 'othering': unravelling sexual threads." *Educational Foundations*, 9, (1995): 17–33.

⁴² Natalie J Grove ir Anthony B. Zwi. "Our Health and Theirs: Forced Migration, Othering, and Public Health." *Social Science & Medicine* 62, no. 8 (2006): 1931–42. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>.

⁴³ Marta Montagut ir Carmen Marta Moragas-Fernández, "The European Refugee Crisis Discourse in the Spanish Press: Mapping Humanization and Dehumanization Frames Through Metaphors," *International Journal of Communication* 14 (2020): 69-91.

⁴⁴ Laima Arcimavičienė ir Semih Hakan Baglama, "Migration, Metaphor and Myth in Media Representations: The Ideological Dichotomy of 'Them' and 'Us'," *SAGE Open* 8, no. 2 (2018), doi:10.1177/2158244018768657.

katastrofų, taip pat objektų metaforas, o humanizacijos rėmas pozityviai vaizduoja migrantus kaip keliautojus, o negatyviai - kaip rūpesčių sukėlėjus.⁴⁵ Taigi, dehumanizuojančios metaforos bet kuriuo atveju migrantus vaizduoja neigiamai, o humanizuojančios metaforos gali juos vaizduoti arba teigiamai, arba neigiamai. Pasak Baider ir Kopytowska (2017), metaforos migracijos kontekste leidžia dehumanizuoti „kita“, legitimuoti veiksmus (tarp jų ir smurtą prieš migrantus, žodinį arba fizinį), ir klausytojams sukelti emocijas arba kaip tik juos nujautrinti.

Tarp metaforų dažnai pasirodo migrantų, ypač priverstinių migrantų lyginimo su vandeniu ir vandens judėjimu. Migrantų vaizdavimas per vandens metaforas tyrinėtas įvairių šalių kontekste, pavyzdžiui, JAV (Strom ir Alcock, 2017)⁴⁶, Vokietijos (Petersson ir Kainz, 2017)⁴⁷, Ispanijos (Montagut ir Moragas-Fernandez, 2020)⁴⁸, Malaizijos (Don ir Lee, 2014)⁴⁹ ar Lenkijos (Baider ir Kopytowska, 2017)⁵⁰. Vandens tekėjimas gali būti lėtas lašėjimas arba potvynis ar antplūdis, kuris siejasi su nesustabdomu ir nevaldomu procesu. Dažnai migrantų judėjimas yra vaizduojamas naudojant gamtinių ar biblinių katastrofų žodyną. Tokių išsireiškimų naudojimas leidžia sukelti skubaus veiksmo šio srauto suvaldymui poreikį.

Dar vienas kitoniškumą pabrėžiantis pabėgėlių vaizdavimo būdas yra kaip priešo ar įsibrovėlio. Tai visų pirma sukuria įspūdį, kad prieglobsčio prašytojai kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Taip pat migrantų vaizdavimas kaip įsibrovėlių leidžia pateisinti ekstremalias jų sulaikymo priemones.⁵¹ Migranto vaizdavimas kaip priešo ar įsibrovėlio paprastai neprideda prie dehumanizacijos diskurso įrankių, o vietoj to juos pristato kaip pavojų.⁵²

⁴⁵ Marta Montagut ir Carmen Marta Moragas-Fernández, "The European Refugee Crisis Discourse in the Spanish Press: Mapping Humanization and Dehumanization Frames Through Metaphors," *International Journal of Communication* 14 (2020): 69-91.

⁴⁶ Marta Strom and Emma Alcock, "Floods, Waves, and Surges: The Representation of Latin@ Immigrant Children in the United States Mainstream Media," *Critical Discourse Studies* 14, no. 4 (2017): 440-457.

⁴⁷ Bo Petersson ir Lena Kainz, "Migration in the Media Metaphors in Swedish and German News Coverage," *NordEuropa Forum* (2017): 38-65, Humboldt-Universität zu Berlin, Nordeuropa-Institut, <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1398430/FULLTEXT01.pdf>

⁴⁸ Marta Montagut ir Carmen M. Moragas-Fernández. "The European Refugee Crisis Discourse in the Spanish Press: Mapping Humanization and Dehumanization Frames through Metaphors." *International Journal of Communication* 14 (2020): 69-91.

⁴⁹ Zawawi Ibrahim Don ir Caroline Lee. "Representing Immigrants as Illegals, Threats and Victims in Malaysia: Elite Voices in the Media." *Discourse & Society* 25, no. 6 (2014): 687-705.

⁵⁰ Fadia Baider ir Monika Kopytowska. "Conceptualising the Other: Online Discourses on the Current Refugee Crisis in Cyprus and in Poland." *Lodz Papers in Pragmatics* 13, no. 2 (2017): 203.

⁵¹ Michael C. Pugh. "Drowning not waving; boat people and humanitarianism at sea." *Journal of Refugee Studies*, 17(1), (2004): 50-69.

⁵² Charlotte Taylor. "Metaphors of Migration over Time." *Discourse & Society* 32, no. 4 (2021): 463-481. doi:10.1177/0957926521992156.

Migrantų atvykimas taip pat dažnai vaizduojamas kaip neteisėtas ar nelegalus, taip sukuriant kontrastą tarp teisės besilaikančių „mūsų“ ir nusikalstamus veiksmus vykdančio „kito“.⁵³ Migrantų vaizdavimas kaip „nelegalių“ kriminalizuoja priverstinius migrantus ir taip paveikia visuomenės požiūrį: dėmesys yra nukreipiamas nuo prieglobsčio prašytojo apsaugos link visuomenės apsaugos nuo prieglobsčio prašytojo, kuris gali būti atskiriamas nuo visuomenės ir būti įkalintas.⁵⁴ Migranto atskyrimas visuomenės akyse dar labiau įtvirtina jo statusą kaip nusikaltėlio. Migrantas, kuris turi būti uždarytas, yra laikomas pavojingu.⁵⁵

Prieglobsčio prašytojai diskurse gali būti vadinami „nekvietais svečiais,“ taip atskiriant juos nuo „kviestų“ migrantų.⁵⁶ Taip sukuriama dvejų rūšių migrantai: „gerieji“ ir „blogieji.“ Vienos grupės poreikiai gali būti supriešinti su kitos.⁵⁷

Migrantų ir pabėgėlių diskurse dažnai pasitaiko ekonominių argumentų, kurie veikia kaip praktinės priežastys, pateisinančios sprendimus nepriimti pabėgėlių. Migrantams suteikiamos išmokos gali būti laikoma nepelnyta ekonomine pagalba, kurią vietoj to galėtų gauti valstybės gyventojai.⁵⁸

Egzistuojantys tyrimai parodo, kaip migrantų kitoniškumas paprastai konstruojamas įvairiais būdais. Vartojamas dehumanizuojantis žodynas ir metaforos, migrantai vaizduojami kaip pavojus, našta bei šaliai nepriklausantys pašaliečiai. Taip pat migrantai marginalizuojami juos parodant kaip nusikaltėlius, nepriklausančius priimančiai visuomenei. Taip diskursas prisideda prie migrantų kitoniškumo konstravimo, formuoja neigiamus stereotipus ir atskiria migrantus nuo juos priimančios valstybės visuomenės.

1.2 Kritinė diskurso analizė

Darbe taikomas metodas yra kritinė diskurso analizė (KDA). Žodis „kritinė“ reiškia, kad ypač atkreipiamas dėmesys į „skaidrius ir neskaidrius dominavimo, diskriminacijos, jėgos ir kontrolės

⁵³ Natalie J Grove ir Anthony B. Zwi. “Our Health and Theirs: Forced Migration, Othering, and Public Health.” *Social Science & Medicine* 62, no. 8 (2006): 1931–42. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>.

⁵⁴ Aruna Sathanapally. “Asylum seekers, ordinary Australians and Human Rights.” Working paper 2004/3. Sydney: Australian Human Rights Centre, University of New South Wales. (2004)

⁵⁵ Natalie J Grove ir Anthony B. Zwi. “Our Health and Theirs: Forced Migration, Othering, and Public Health.” *Social Science & Medicine* 62, no. 8 (2006): 1931–42. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>.

⁵⁶ Natalie J Grove ir Anthony B. Zwi. “Our Health and Theirs: Forced Migration, Othering, and Public Health.” *Social Science & Medicine* 62, no. 8 (2006): 1931–42. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>.

⁵⁷ Mary Crock ir Ben Saul. “Future seekers: Refugees and the law in Australia.” Sydney: The Federation Press. (2002)

⁵⁸ Dahlia Lynn. “Forging creative partnerships: The alliance of public health and public safety among immigrant populations.” *Policy Studies Journal*, 30 (2002): 132–146.

struktūrinius santykius, kurie pasireiškia kalboje.⁵⁹ Šis metodas parinktas todėl, kad šiame tyrime keliami klausimai siejasi su kalba, galios pozicijomis ir iš šių pozicijų kylančių veiksmų legitimavimu, o tą tyrinėti padeda kritinė diskurso analizė. KDA analizuoja, kaip kalbos vartojimas konstruoja ir palaiko galios santykius ir ideologines pozicijas (Fairclough 2010⁶⁰; Wodak ir Meyer 2016⁶¹). Šis metodas padeda atskleisti užslėptas prasmes ir prielaidas, kurios egzistuoja kiekviename diskurso pavyzdyje, ir kvestionuoti dominuojančius diskursus, kurie įamžina nelygybę ir priespaudą.⁶² KDA Lietuvos migrantų krizės analizei yra ypatingai aktuali, nes jos pritaikymas padeda kritiškai analizuoti krizę įrėminantį diskursą, kuriame galima išvysti daug kalbėsenos apie hibridinę ataką ir nacionalinį saugumą pavyzdžių. Šie diskurso pavyzdžiai leidžia pateisinti tokias krizės suvaldymo priemones, kaip sienų statybą bei migrantų teisių suvaržymą. Taip pat KDA leidžia išryškinti diskurso įrankius, kurių naudojimas marginalizuoja ar kitonizuoja migrantus, pavyzdžiui, kai migrantai yra vaizduojami kaip grėsmė nacionaliniam saugumui arba pasyvios aukos, kurios laukia savo gelbėtojų. Šie diskursai leidžia legitimuoti jau egzistuojančius galios santykius.

Kritinė diskurso analizė siūlo plačią įrankių ir priėgų įvairovę. Metodas jungia lingvistikos, politikos mokslų ir politinės psichologijos ir kitas prieigas. Šiame darbe daugiau dėmesio bus kreipiama į patį tekstą ir jo (galimai užslėptas) prasmes, o mažiau - į gramatikos detales ir jau nusistovėjusias kalbos normas. Seimo stenogramų analizė leidžia nagrinėti ne tik pavienių seimo narių retoriką, o ir jų santykį su aplinka ir vieni kitais. Tai reiškia, kad seimo stenogramos gali parodyti, kaip toje pačioje erdvėje formuojasi ir paraleliai egzistuoja skirtingi diskursai, ar jie vienas kitą paveikia, ir kaip jie keičiasi arba nesikeičia laike.

Socialinėse struktūrose egzistuojantys galios santykiai ir ideologija paveikia diskursą, o KDA nagrinėjantys mokslininkai atkreipia į tai dėmesį ir taip sukuria „kritinį“ KDA aspektą. Pasak Fairclough (2010), „Kalba niekada nėra neutrali; ji visada persmelkta galios santykių ir ideologinių prielaidų.“ Šių aspektų tyrinėjimas negali išvengti moralinių ir politinių vertinimų, kurie padeda KDA tyrimų rezultatus perkelti į kasdienybę, taip siekiant socialinės lygybės, mažumų įgalinimo ir panašiai. Taigi, KDA siekia ne tik pasyviai analizuoti socialines praktikas, bet ir jas paveikti.⁶³

Fairclough KDA metodą aprašo kaip susidedantį iš trijų analizės lygių. Pirmasis yra teksto analizė, kurioje analizuojamas tam tikro žodyno vartojimas, įskaitant metaforas, taip pat žodynas,

⁵⁹ Ruth Wodak, "Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis," in Handbook of Pragmatics, ed. Jan-Ola Östman, Jef Verschueren, and Jan Blommaert (Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 1995), 204-210.

⁶⁰ Norman Fairclough. "Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language". 2nd ed. New York: Routledge, 2010.

⁶¹ Ruth Wodak ir Michael Meyer. "Methods of Critical Discourse Studies." 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2016.

⁶² Teun A. van Dijk, 1993. "Principles of critical discourse analysis." Discourse & Society 4(2): 249-283.

⁶³ Jan Blommaert and Chris Bulcaen, "Critical Discourse Analysis," Annual Review of Anthropology 29, no. 1 (2000): 447-466, doi:10.1146/annurev.anthro.29.1.447.

teksto jungimas ir struktūros. Antrasis lygmuo atsižvelgia į diskursą kaip į visuomenės reprodukuojamą ir vartojamą reiškinį ir analizuoja teksto sąlytį su jo kontekstu, kuris pasireiškia per tokius aspektus kaip kalbos aktai, nuoseklumas ir intertekstualumas. Taigi, analizuojamas dėmuo, kuris žodyno ir gramatikos detales sujungia su kontekstu ir aiškina gilesnį kalbos parinkimo lygį. Trečiasis lygmuo atsižvelgia į diskurso ideologinį poveikį ir jo sukuriamus arba reprodukuojamus galios santykius. Taip pat šis lygmuo padeda atskleisti, kaip gimsta naujas diskursas, o egzistuojantiems galios santykiams yra pasipriešinama.⁶⁴

Van Dijk „ideologinio kvadrato“ (*ideological square*) sąvoka yra kritinės diskurso analizės dalis, kuri leidžia patikslinti diskurse egzistuojančią ideologiją ir ją analizuoti. Ši analizė sudaryta iš keturių elementų, kurie yra reprezentacija, identitetas, galia ir moralumas. Reprezentacijos elementas parodo, kaip tam tikros asmenų grupės yra vaizduojamos diskurse, galimai kitonizuojamos ar stereotipizuojamos. Identiteto elementas parodo, kaip diskurse konstruojami identitetai, tarp jų rasiniai, religiniai ar valstybiniai. Galios elementas parodo, kurie diskurso nariai, reprezentuojantys savo socialines grupes, turi pakankamai galios išreikšti savo nuomonę, apskritai gali dalyvauti diskusijoje ir kurti diskursą, kol kitos grupės yra nutildomos. Galų gale, moralumo dimensija parodo, kokios vertybės yra išryškinamos diskurso kūrėjų.⁶⁵

Ideologinio kvadrato koncepcija yra naudota įvairiuose kritinės diskurso analizės tyrimuose, tarp jų politinio diskurso analizės (van Dijk, 2000)⁶⁶. Ši kritinės diskurso analizės atšaka yra ypač tinkama atliekant migrantų vaizdavimo analizę Lietuvoje, kur egzistuoja visi minėti elementai. Šiame darbe analizuojamas diskursas atriboja galios neturinčias asmenų grupes nuo pokalbio apie jų teises, o išsamiau analizuojant šis diskursas formuoja ir migrantų įsivaizdavimą, ir tai skatinančias religines, moralines ir valstybines vertybes, kurios formuoja politiką.

2. Metodologija

Šiame darbe analizuojamas diskursas paimtas iš Seimo posėdžių stenogramų. Seimas ir jame produkuojami pasisakymai sudaro politinio diskurso dalį ir yra svarbūs tuo, kad ne tik formuoja teisės

⁶⁴ Norman Fairclough. (1992a). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press. p.93

⁶⁵ Teun A. Van Dijk. (1993b) “Discourse and Cognition in Society” in *Communication Theory Today*, David Crowley and David Mitchell (eds), Oxford, Pergamon Press: 107-26.

⁶⁶ Teun A. Van Dijk. (2000). “Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments.” In *Race and Racism in Modern East Asia: Western and Eastern Constructions*, edited by Rotem Kowner and Walter Demel, 232–250. Brill.

aktus, bet ir atskleidžia įvairių grupių interesus ir paveikia visuomenės nuomonių formavimą.⁶⁷ Nors Seimo posėdžiai yra mažiau visuomenės girdimas ir dėl to mažiau analizuojamas diskurso pavyzdys, jie į vieną diskusijų erdvę sudeda įvairių nuomonių atskleidimą bei prisideda prie visuomenės nuomonių formavimo, tad jų diskurso analizė gali daug ką parodyti.

Pasirinktas laikotarpis yra nuo 2021-06-01 iki 2022-10-01 todėl, kad šiuo laikotarpiu seime buvo diskutuojama apie šiuos migrantus, o prieš ir po šio laikotarpio migrantų klausimai seime nefigūravo pakankamai, kad būtų galima interpretuoti kokį nors aktualų diskursą. Parinktas ilgesnis laikotarpis, kuris beveik apjungia migrantų krizės diskurso pradžią ir pabaigą, nes tai leidžia ieškoti tendencijų vientisu laikotarpiu.

Stenogramų atranka buvo vykdoma pagal raktažodžius: pabėgėliai, migrantai, nelegalai. Kiti sinonimai pasirodė mažai reikšmingi, kadangi bet kokioje situacijoje būtų panaudotas bent vienas iš šitų terminų. Stenogramų kiekis pagal raktažodžius buvo 109, tačiau tyrimui tinkamų stenogramų (tai yra, kuriose egzistotų pasisakymų migrantų tema) buvo 40. Visos stenogramos buvo gautos iš Seimo tinklalapio naudojant teisės aktų paieškos funkciją.⁶⁸ Šiame darbe vykdyta seimo stenogramų analizė buvo tik kokybinė. Taip pat į duomenis įtraukti Seimo svečių pasisakymai, kurie nepriklauso jokiai politinei partijai, pavyzdžiui, prezidento G. Nausėdos metinis pranešimas.

3. Seimo stenogramų analizė

Šioje dalyje vykdoma Seimo stenogramų analizė. Pirmiausia nusakoma, kas yra dominuojantis ir antras diskursai. Tada apžvelgiamas migrantus apibūdinančio žodyno vartojimas. Toliau vykdoma dominuojančio diskurso analizė, kuri išskirstyta pagal argumentus, pabrėžiančius situacijos grėsmę. Aiškinami migracijos kaip karo, nepaprastos situacijos, netikrų pabėgėlių, migrantų kaip karo įrankių ir migrantų grėsmės visuomenei argumentai. Tada vykdoma kontradiskurso analizė ir išskiriami dviejų diskursų trinties taškai. Galų gale, analizuojamas dominuojančio diskurso atsakas į kontradiskurso pastabas bei atsakoma į klausimą, ar diskursai vienas kitą paveikė bei ar ir kaip pasikeitė dominuojantis diskursas.

⁶⁷ Aleksandra Maatsch. 2011. Ethnic Citizenship Regimes: Europeanization, Post-war Migration and Redressing Past Wrongs. Basingstoke: Palgrave Macmillan. P. 36

⁶⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>

3.1. Migracijos diskursai

Dominuojantis diskursas yra tas, kurį Seime kuria valdančioji dauguma ir ne tik. Duomenys atskleidė, kad su pagrindinėmis šio diskurso prielaidomis sutiko ir daug opozicijos atstovų, o taip pat Vyriausybė ir Prezidentas. Taigi, Seime beveik visas vystomas diskursas (išskyrus kelis antro diskurso pavyzdžius) parodo panašų požiūrį į migrantus ir migrantų krizę. Šį diskursą kuriantys politikai taip pat sudaro valdančiąją daugumą ir priima politinius sprendimus, sprendžiančius migrantų klausimus. Dėl šių priežasčių šis diskursas darbe vadinamas „dominuojančiu,” o jam pasipriešinantis diskursas vadinamas antru diskursu arba kontradiskursu.

Seime dominuojantį diskursą migrantų krizės tema labiausiai kuria dvi partijos: Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija ir Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija. Taip pat prie šio diskurso vystymo ribotai prisideda Laisvės frakcija, Liberalų sąjūdžio frakcija, Lietuvos regionų frakcija ir kiti atsitiktinių Seimo narių pasisakymai. Taigi, dominuojantis diskursas kuriamas ne tik valdančiąją frakciją sudarančių partijų. Antrasis diskursas kuriamas daugiausia Demokratų Frakcijos „Vardan Lietuvos“ narių bei žmogaus teisių komiteto narių.

3.2. Žodyno analizė

Žodyno analizė Seimo diskurse padeda atskleisti, kaip tam tikrų žodžių ir frazių vartojimas įtvirtina tam tikrą mąstymą kaip tiesą. Tai reiškia, kad tam tikras žodyno parinkimas ne tik parodo, koks mąstymas apie migrantus egzistuoja tarp Seimo narių ir kitų kalbėtojų, bet ir leidžia įtvirtinti šį migrantų matymą kaip tiesą. Ši žodyno analizė sudaryta iš dviejų dalių: migrantams apibūdinti naudojamo žodyno ir bendrai situacijai apibūdinti naudojamo žodyno.

Migrantų įvardinimas leidžia apibrėžti jų teisinį statusą ar tikslus bei įtraukti reprezentacijos ir identiteto dimensijas, kurios atskleidžia kalbėtojo požiūrį.

Visų pirma, kalbant apie migrantų teisinį statusą ir tikslus, reikia pažvelgti į duomenyse randamus žodžius „migrantai“, „pabėgėliai“ ir „užsieniečiai“. Visi šie žodžiai egzistuoja duomenyse, tačiau skirtingais kiekiais, o jų atskleidžiamas mąstymas skiriasi. Pirmiausia, žodis „migrantai“ figūruoja beveik kiekviename Seimo posėdyje. Žodis „migrantai“ išlaiko neutralią reikšmę, prie kurios galima pridėti būdvardžius, įvardinančius šio migranto tariamus tikslus ir motyvus arba pabrėžti jo teisinį statusą. Seimo posėdžiuose sunku rasti pavartotą žodį „migrantai“ be kokio nors neteisėtumą

parodančio būdvardžio. Dažniausi junginiai, įvardinantys migrantus, yra „nelegalūs migrantai“, „neteisėti migrantai“, „ekonominiai migrantai“, taip pat „užsieniečiai nelegalūs migrantai“ arba „asmenys neteisėti migrantai“. Tokių frazių vartojimas leidžia mažesnę emocinį atspalvį turinčiam žodžiui „migrantai“ suteikti, šiuo atveju, negatyvią prasmę. Taip iš pažiūros neutralus žodys parenkamas siekiant sukurti naują migranto interpretaciją, kurios neleistų jau savo nusistovėjusią prasmę įgavęs žodis „pabėgėliai“. Dar vienas aspektas, kurį atskleidžia šios frazės, yra perteklinis būdvardžių naudojimas, kurio pavyzdžių gausu analizuotuose duomenyse. Tai reiškia, kad migrantų neteisėtumas, nelegalumas ir kitoniškumas yra nuolat pabrėžiamas seimo kalbėtojų pasisakymuose kartojant žodžius „neteisėtas“ ir „nelegalus“, taip įgalinant specifinį požiūrį į migrantus, jų „neteisėtumą“ pateikiant kaip pagrindinę juos įvardinančią savybę:

<...> norėčiau, kad patikslintumėte dėl nelegalių migrantų, tai yra nelegaliai į Lietuvą patekusių užsieniečių. (A. Lydeka, LSF)⁶⁹.

Šiame seimo nario pasisakyme migrantų „nelegalumas“ yra pabrėžiamas šį žodį pavartojant du kartus. Taip sukuriama pertekliškumas, nes iš konteksto ir be šio kartojimo jau yra aišku, apie ką yra kalbama.

Kitas, daug mažiau duomenyse figūruojantis žodis, yra „pabėgėliai“. Iš duomenų susidaro įspūdis, kad šio žodžio sąmoningai bandoma atsisakyti, jis yra vartojamas retai, o seime nėra kalbėtojų, kurie pasirinktų nuolat jį vartoti. Žodis „pabėgėliai“ turi labiau išgrynintą prasmę, negu „migrantai“, nes jis nurodo priverstinės migracijos aspektą, kuris atmeta kitus galimus migracijos motyvus. Žodžio „pabėgėliai“ vartojimas pripažintų migrantus kaip prieglobsčio prašytojus ir taip įvardintų jų teisę į prieglobstį. Taigi, sąvokos „pabėgėliai“ vartojimas neleistų šių žmonių matyti kaip teisę pažeidžiančių, o tai atmestų svarbius argumentus, politikų naudojamus siekiant priimti kuo mažiau migrantų. Trumpai tariant, sąvoka „pabėgėliai“ nėra vartojama, nes jos vartojimas neleistų migrantų vaizduoti per tokią prizmę, kuri parodyta šio darbo duomenų analizėje.

<...> Apsukti ar neapsukti? Tokį klausimą Vyriausybė kurį laiką sau kėlė ir pagaliau apsuko pabėgėlius, nelegalius migrantus, bet per tą laiką įleido visai nemažą bendruomenę tų migrantų į Lietuvą, į mūsų bendruomenę... policijos, pasieniečių. Būtent jiems tenka atremti šią nelegalų invaziją. (V. Fiodorovas, DPF).⁷⁰

Šioje citatoje aiškiai matoma skirtis, kai politikas sakinio viduryje persigalvoja dėl savo parinktos sąvokos ir „pabėgėliai“ pakeičia į labiau neteisėtumą pabrėžiančią „nelegalūs migrantai“. Taip pat vartojamas žodis „nelegalai“ kaip kaip frazės „nelegalūs migrantai“ trumpinys. Jo vartojimas duomenyse nebuvo itin dažnas, tačiau šis kelis kartus pavartotas išsireiškimas parodo dominuojantį

⁶⁹ LR Seimo stenograma, Nr.120

⁷⁰ LR Seimo stenograma, Nr.86

mąstymą, kai migrantų nelegalumas matomas kaip pagrindinė juos nusakanti savybė, o tuo pačiu metu šis mąstymas yra išskiriamas kaip seime dominuojantis ir bendrai suprantamas. Kai žodis „nelegalai“ yra matomas pakankamu tam tikram migrantui nusakyti, kiti migracijos aspektai pasirodo mažai svarbūs. Taigi, Seimo nariai migrantams įvardinti naudoja žodyną, pabrėžiantį jų teisinį statusą arba (rečiau) jų tikslus. Tai parodo, kad politikų mąstymas apie migrantus visų pirma iškelia jų neigiamas savybes, ypač numatomą veiksmų neteisėtumą ir tikslų neskaidrumą.

Antroji V. Fiodorovo citatos dalis leidžia pažvelgti į žodyną, skirtą bendrai situacijai įvardyti. Frazė „nelegalų invazija“ ir panašūs išsireiškimai duomenyse pasikartoja dažnai. Situacija apibūdinantis žodynas duomenyse turi du aspektus: visų pirma, kaip ir įvardijant migrantus, pabrėžiamas teisės aspektas. Visų antra, mąstymui apie situaciją konstruoti skirtas žodynas pabrėžia migrantų atvykimo nepaprastumą, pavojingumą, nevaldomumą ir nenorimumą. Toks požiūris į situaciją sukuria motyvą į migrantus žvelgti kaip į pavojų ir imtis priemonių šį pavojų sutramdyti. Tarp vartojamų frazių galima rasti šias: „nelegalų invazija“, „nelegalų krizė“, „nelegalių migrantų krizė“, „nelegalių migrantų antplūdis“, „masinis užsieniečių antplūdis“, „migracijos invazija“. Pavyzdžiui:

Atsižvelgiant į valstybėje dėl masinio užsieniečių antplūdžio susidariusią situaciją, <...> (V. Čmilytė-Nielsen).⁷¹

Galima pastebėti, kad žodžiai krizė, invazija, antplūdis pabrėžia negatyvius situacijos aspektus; žodis „invazija“ numato karinį elementą, kuris, kaip bus parodyta, naudojamas kaip argumentas prieš migrantų įleidimą. Žodis „antplūdis“ yra su vandeniu susijusios metaforos pavyzdys, kuris ir užsienyje matomuose migracijos diskursuose dažnai vartojamas siekiant padidinti migrantų atvykimo įspūdį. Taip pat, kaip jau minėta, kartojamas migrantų nelegalumo aspektas, kuris dominuojančiame diskurse yra neatsiejamas nuo bet kokios migrantus liečiančios diskusijos. Taigi, migrantų krizę nusakančios frazės parodo mąstymą apie migrantus kaip apie nestabdomą bei pavojų keliantį reiškinių, o tai leidžia legitimuoti tokius vėliau įvykdytus veiksmus kaip migrantų atstūmimą arba jų sulaikymą maksimaliam laikotarpiui. Taip diskurse atskleidžiamas mąstymas apie migrantų krizę legitimuoja griežtą atsaką į migrantų atvykimą.

3.3. Dominuojančio diskurso argumentų analizė

⁷¹ LR Seimo stenograma, Nr.109

Tolesnėje analizėje interpretuojami argumentai, kurie Seime pateisina migrantų krizės suvaldymo priemones. Įvairius migracijos pavojaus aspektus įvardijantys argumentai sukuria „migrantų krizės“ idėją, kuri parodo dominuojančio diskurso požiūrį į migraciją.

3.3.1. Karo metaforos

Migracija dominuojančiame diskurse yra lyginama su karu arba tiesiogiai įvardijama kaip karo veiksmas. Taip į diskusiją apie migraciją yra įtraukiamas saugumo aspektas, kuris šį migracijos atvejį išskiria kaip unikalų ir reikalaujantį kitokių (griežtesnių) priemonių. Migracijos matymas kaip karo parodo mąstymą apie migrantus kaip pavojų valstybės saugumui, tad bet kokios teisiškai pagrįstos ar nepagrįstos priemonės tampa leistinos. Taip pat situacijos sukarinimas parodo, kad migracija yra matoma kaip visų pirma tarpvalstybinius santykius sprendžiantis dėmuo. Tai skiria migrantų krizę nuo kitų migracijos atvejų, kurie paprastai daugiausia sprendžiami vidaus politikos bei individualių migrantų naudos ar reikmės. Taigi, galima sakyti, kad migracijos sukarinimas labiau apibendrina migrantus kaip vientisą grupę, o jiems priskiriamos grupinės savybės yra daugiau neigiamos, nes jos kyla iš baimių dėl saugumo.

Migracijos matymas kaip karo visų pirma atskleidžiamas per žodyno vartojimą. Pavyzdžiui, naudojami veiksmoždziai, pabrėžiantys kovos ir gynybos aspektus, tokie kaip „gintis“:

Bus informacinis pranešimas, kad čia yra tokia viela, koncertina, neikite, nes mes turime gintis. (A. Bilotaitė TS-LKDF).⁷²

Vienas iš svarbių žodyno elementų, kuris susipina su bendrais karo argumentais, yra „hibridinio karo“ sąvoka. Ji yra vienas pagrindinių dominuojančio diskurso elementų, pagal kurį kuriamas visas migracijos krizės pasakojimas.

Tai yra hibridinė ataka prieš Lietuvą, hibridinio karo ataka. Tą reikia vertinti labai rimtai, tai nėra šiaip migracija, kuri vyksta Viduržemio jūros šalyse. Tai yra Baltarusijos hibridinis karas ir mes atsakome į šitą karą. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁷³

Čia Vidaus reikalų ministrė pabrėžia, kad šis migracijos atvejis yra ne tik „šiaip migracija“, o tiesiogine prasme karas. „Hibridinis karas“ nurodo į migrantų atvykimą kaip kitos šalies pasitelkiamą karinį veiksma. Pasak dominuojančio diskurso, migrantų atvykimas į Lietuvą yra priešiško režimo bandymas pakenkti, tad, tarptautinių santykių lygmenyje egzistuojančių įtampų akivaizdoje, tai gali būti interpretuojama kaip karo išraiška.

⁷² LR Seimo stenograma, Nr.83

⁷³ LR Seimo stenograma, Nr.83

Prasidedančio plataus masto karinių pratybų „Zapad“ kaimynystėje kontekste šiuos veiksmus turime vertinti ypač rimtai ir turime vertinti kaip grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui. Norėdami atremti grėsmes, turime joms atvirai pažiūrėti į akis, įvardinti jas tikraisiais vardais. (I. Šimonytė, TS-LKDF)⁷⁴

Nors pačią „hibridinio karo“ reikšmę galima interpretuoti skirtingai, dominuojančiame diskurse sąvoka yra pasitelkiama pridėti migrantams antrą pavojaus sluoksnį. Migrantai vaizduojami kaip pavojus ne tik dėl savo atvykimo ir jo keliamų nepatogumų, bet ir dėl juos palaikančio priešiško režimo. Tokiame kontekste, pats migrantų įleidimas yra interpretuojamas kaip pasidavimas ir karo pralaimėjimas. Įdomu tai, kad užsienio literatūroje migracijos ir karo lyginimai nėra reti, tačiau paprastai metaforiškas „karas“ yra netiesiogiai skelbiamas patiems migrantams. Lietuvos atveju, migrantai nėra tiesioginis „priešas“, tad karinę retoriką galima nukreipti į priešišką režimą, nors praktinį pasipriešinimą sugeria tie patys migrantai. Taigi, „hibridinio karo“ sąvoka leidžia migrantų atvykimą interpretuoti kaip karinę operaciją, tuo pat metu migrantus laikant nekaltais, ir vis dėlto juos nubaudžiant.

Šiame kare, šioje geopolitinių kovų scenoje mes nebesame stebėtojai, šiandien mes esame kaip kadaise J. Sobieskis su savo kariuomene Vienos mūšyje, taip šiandien mes esame mūšyje už Europą ir esame joje kariai. (V. Aleknaitė-Abramikienė, TS-LKDF).⁷⁵

Taigi, migracijos lyginimas su karu leidžia pateisinti karines gynybos priemones. Viena iš jų yra siena tarp Lietuvos ir Baltarusijos, kuri po migrantų krizės pradžios buvo praplėsta ir gavo daugiau visuomenės dėmesio. Sienos, barjero ar tvoros sąvoka nenorimos migracijos kontekste įgyja savitą charakterį, kai siena tampa valstybės saugumo metafora. Kai migrantų atvykimas pažeidžia valstybės sieną, tuo pat pažeidžiamas valstybės saugumas. Tai diskurse nurodoma pabrėžiant sienų „saugumą“:

<...> mūsų sienos būtų maksimaliai užtikrintos ir jų saugumas būtų maksimalus. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁷⁶

Kadangi migracija vaizduojama kaip karas, iš to kyla sienos kaip apsaugos nuo karinių veiksmų vizija. Taip migrantai retorikoje įgyja itin grėsmingą pavidalą - juos reikia atremti panaudojant fizinį barjerą, o jų įleidimas tiesiogiai pažeistų valstybės saugumą.

Tai ne šiaip sau tvora, o gynybinė Lietuvos ir visos Europos Sąjungos siena, padedanti atgrasyti ir atremti nekonvencines grėsmes. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁷⁷

Dar vienas sienų klausimą paliečiantis aspektas yra Lietuvos pozicionavimas kaip ES išorinių sienų gynėjo. Šis aspektas dominuojančiame diskurse pasirodė ne kartą. Jis įveda pareigos aspektą, kai migrantų neįleidimas yra laikomas įsipareigojimu valstybės sąjungininkams, tad šis veiksmas natūraliai tampa teisingas.

⁷⁴ LR Seimo stenograma, Nr.83

⁷⁵ LR Seimo stenograma, Nr.109

⁷⁶ LR Seimo stenograma, Nr.72

⁷⁷ LR Seimo stenograma, Nr. 174

Ir pabaigoje dėl žmogaus teisių. Negalime sau leisti jų pažeidinėti, tačiau negalime pamiršti ir kitų Lietuvos įsipareigojimų ne tik dėl žmogaus teisių, bet ir dėl europinių vertybių, dėl Lietuvos kaip rytinių sienų, Europos Sąjungos sienų, sargybinio, mūsų atsakomybės už mūsų veiksmus. (E. Gentvilas, LSF).⁷⁸

Lietuva šioje citatoje yra personifikuojama kaip „sienų sargybinis.“ Kadangi migrantas jau yra nupieštas kaip priešiško režimo keliamą grėsmę, jo neįleidimas yra sulyginamas su profesiniu ir idealistiniu įsipareigojimu. Vis dėlto verta paminėti, kad sienų retorikoje, taip pat ir įsipareigojimų ES kontekste, galima rasti pasisakymų, kurie tiksliau įvardija migrantų keliamą pavojų ES saugumui.

Šis fizinis barjeras skirtas tam, kad sulaikytų autoritarą, kuris nori sugriauti mūsų laisvę į pasaulį, kėsina į mūsų gyvenimo būdą, į mūsų tradicijas, į visuomenės sanglaudą. (L. Kasčiunas, TS-LKDF).⁷⁹

Citos kontekstas leidžia suprasti, kad sienos statyba dominuojančiame diskurse neišvengiamai yra siejama su migracija. Tokiu atveju, šioje citatoje galima pastebėti, kad priešiškas režimas yra parodomas kaip pereinantis į migranto kūną ir per jį besikesinantis į Lietuvos žmonių laisves ar tradicijas. Ši mintis siejasi su kitų partijų retorikoje dažnai matomais migrantų keliamos grėsmės valstybės vidui motyvais, kurie šiame darbe dar bus analizuoti. Taigi, dominuojantis diskursas migrantų krizei apibūdinti vartoja karo ir gynybos aspektus pabrėžiantį žodyną. Kadangi migrantai yra matomi kaip karinis pavojus ar ataka, jiems suvaldyti skirtos priemonės (tokios kaip sienos statyba) taip pat yra pateisinamos.

3.3.2. Situacijos nepaprastumas

Dažnas motyvas dominuojančiame pabėgėlių diskurse yra situacijos ypatingumas, nepaprastumas, kuris leidžia nepaisyti tarptautinės teisės nustatytų normų ir į situaciją reaguoti remiantis tam tikra ideologija. Šis ypatingumas yra parodomas pakartotinai vartojant žodžius, tokius kaip neregėtas, ypatingas, nepaprastas, ekstremalus ar nestandartinis. Tokių žodžių vartojimas leidžia kurti pasakojimą, kuriame šis migracijos atvejis yra kitoks, negu kiti egzistuojantys migracijos atvejai. Tai leidžia pagrįsti tokių pat „nepaprastų“ priemonių ėmimąsi ir Seimo vidinėje diskusijoje, ir pokalbyje su kitomis ES valstybėmis, nes situacijos „nepaprastumas“ yra pabrėžiamas siekiant apsaugoti Lietuvos reputaciją.

⁷⁸ LR Seimo stenograma, Nr.109

⁷⁹ LR Seimo stenograma, Nr.174

Tai yra ekstremalioji situacija, nestandartinė situacija, režimo organizuojami migracijos srautai, todėl ir mes turime būti lankstūs ir pasirusę. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).⁸⁰

Yra suvokimas, kad kai vykdoma hibridinė ataka, kai kaip ginklai yra naudojami gyvi žmonės, reikalingos kitokios priemonės. Todėl yra būtinas peržiūrėjimas pačios migracijos politikos ir pačios teisės, teisinio reglamentavimo, nes reikia pripažinti, kad jis nėra pritaikytas tokioms situacijoms. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁸¹

Teisės peržiūrėjimo ar pakeitimo pasiūlymai šio migracijos atvejo kontekste buvo ne tik naudojami diskurse, siekiant legitimuoti tam tikrus veiksmus, bet ir bandant iš tiesų „pakoreguoti“ egzistuojančią teisę pokalbių su ES narėmis metu.

Mūsų valstybė iki šiol patiria neregėtą neteisėtų migrantų antplūdį. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁸²

Šiame pasisakyme pavartotas žodis „neregėtas“ reiškia, kad ši situacija yra kažkokiame kontekste pirmoji, tačiau nepaaiškinama, kokia yra ta situacija. Frazė „neregėtas antplūdis“ taip pat nurodo, kad pirmą kartą yra matomas didžiulis migrantų (įvardinamų kaip „nelegalių“) kiekis. Tokios frazės leidžia pateisinti netradicinių priemonių ėmimąsi prieš migrantus, nes bandoma pasakyti, kad nėra jokio precedento, kuris veiktų kaip tinkamų priemonių pavyzdys.

Baltarusijos režimo organizuotas migrantų antplūdis pakeitė Lietuvos realybę. Neteisėta migracija, tai, kas atrodo taip toli, atėjo į mūsų kiemą. (A. Bilotaitė, TS-LKDF)⁸³

Šiame pasisakyme migracijos atvejo ypatingumas naudojamas bandant parodyti jo sukeltus pokyčius, kurie, atrodo, amžiams pakeičia valstybės realijas. Frazė „pakeitė Lietuvos realybę“ yra nurodoma, kad galbūt nuo šiol viskas bus kitaip, todėl ir priemonės, skirtos migrantams sustabdyti, galimai bus kitokios.

Šis kartas taip pat labai svarbus ir netgi yra išskirtinis, nes mes faktiškai nagrinėjame istorinį atvejį Lietuvos istorijoje. (D. Gaižauskas, LVŽSF).⁸⁴

Šiame pasisakyme pakartotinai naudojami žodžiai svarbus, išskirtinis, istorinis. Tai vėl sustiprina situacijos nepaprastumo įspūdį ir leidžia migrantų atvykimą žiūrėti kaip į išties grandiozinį, viską keičiantį įvykį. Taip pat šis diskursas leidžia legitimuoti nepaprastosios situacijos įvedimą, kurio metu elgesio su migrantais normos iš tiesų pasikeičia ir įgyja drastiškesnę pavidalą.

⁸⁰ LR Seimo stenograma, Nr.83

⁸¹ LR Seimo stenograma, Nr.89

⁸² LR Seimo stenograma, Nr.83

⁸³ LR Seimo stenograma, Nr.89

⁸⁴ LR Seimo stenograma, Nr.109

Taip pat esant karo padėčiai, nepaprastajai padėčiai, ekstremaliai situacijai ar ekstremaliai įvykiui dėl masinio užsieniečių antplūdžio, nustatoma galimybė riboti prieglobsčio prašytojų įstatymu suteiktas teises <...> nes dėl didelio masto valstybė gali būti nepajėgi užtikrinti kai kurių tų teisių įgyvendinimo. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁸⁵

Šis ministrės pasisakymas atskleidžia karo ir ypatingumo diskurso kulminaciją, kai tiesiogiai legitimuojamas pabėgėlių teisės netaikymas. Situacijos ypatingumas ir „didelis mastas“ valstybę paverčia į bejėgę, o VR ministrė esą negali užtikrinti pabėgėlių teisės įgyvendinimo. Įdomu tai, kad šiame kontekste nevertojami argumentai, kurie paneigia migrantus kaip prieglobsčio prašytojus. Nors Seime migrantai nuolatos atskiriami nuo „tikrųjų“ pabėgėlių, teisiniame kontekste tokie argumentai yra nepakankami tam, kad legitimuotų žmogaus teisių neišpildymą.

Apibendrinant, diskurse situacija yra vaizduojama kaip itin ypatinga ir nestandartinė, taip legitimuojant platesnį galimų migrantus sulaikančių priemonių spektrą, tarp jų – tarptautinės teisės galimai nepripažįstamus sprendimus, tokius kaip migrantų apgrėžimas ar pabėgėlių teisės netaikymas.

3.3.3. Migrantai kaip „netikri pabėgėliai“

Viena svarbiausių priežasčių, kodėl šiems migrantams netaikoma pabėgėlių teisė, yra tai, kad jie nėra vaizduojami kaip pabėgėliai. Migrantų, prieglobsčio prašytojų vaizdavimas kaip nenusipelnusių prieglobsčio, turinčių finansinių motyvų ir piktnaudžiaujančių sistema nėra išskirtinai Lietuvos ypatumas. Seimo stenogramų turinyje pačių migrantų tikslai yra vaizduojami dvejopai: visų pirma, jie atvyksta ekonominiais sumetimais. Visų antra, jie yra menkai savo valią rodančios priešiško režimo aukos. Šie požiūriai iš pažiūros kontrastuoja.

Migrantų ekonominiai tikslai yra pabrėžiami vadinant juos „netikrais“ pabėgėliais (prieglobsčio prašytojais).

Neteisėti migrantai, turiu pabrėžti, nėra tikrieji prieglobsčio prašytojai, tai rodo mūsų praktika. (A. Bilotaitė, TS-LKDF)⁸⁶

Iš citatos galima pastebėti, kad galimai kažkur egzistuoja „tikrieji“ prieglobsčio prašytojai, o valstybė gali nuspręsti, kas jie tokie. Vienas iš būdų atpažinti „tikrą“ pabėgėlį galimai yra dokumentų turėjimas bei tam tikrų procedūrų sekimas - procedūrų, apie kurias priverstinis migrantas neprivalėtų ar negalėtų žinoti.

⁸⁵ LR Seimo stenograma, Nr.83

⁸⁶ LR Seimo stenograma, Nr.83

Jeigu nori, prašom, kaip svečias pasibelsk į duris, gražiai, su dokumentais, o ne prasibrauk kaip nesvečias. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).⁸⁷

Šioje citatoje ne tik parodoma, kad migranto neįleidimą galima teisinti tam tikrų procedūrų nesilaikymu. Migrantas taip pat parodomas kaip „svečias“, kurio priėmimas priklauso nuo šeimininko malonės. „Svečio“ metafora atskleidžia egzistuojančią galios poziciją ir seimo nario identifikaciją su šia pozicija.

Dabar galiojantys teisės aktai leidžia piktnaudžiauti mūsų migracijos sistema, vilkinti procesus, teikti apeliacijas, skųsti teismų sprendimus, taip tikintis kuo ilgiau likti Lietuvoje, galbūt rasti galimybę pasišalinti ir toliau keliauti į Vakarų Europą. (A. Bilotaitė, TS-LKDF)⁸⁸

Čia naudojami neigiamos konotacijos veiksmažodžiai priešia migranto paveikslą kaip siekiančio kažkokio blogio, kuris pakenktų Lietuvos valstybei iš savęs - šis blogis nėra susijęs su valstybės saugumu ar priešišku režimu. „Piktnaudžiauti, vilkinti, pasišalinti“ – šis žodynas įterpiamas tarp teisinių procesų, kurie migrantams turėtų būti užtikrinti. Užsienyje pabėgėliai tipiškai yra vaizduojami kaip vargani, dėkingi ir gero siekiantys.⁸⁹ Lietuvos atveju, šiame diskurse vaizduojami nenuoširdūs, išnaudotojai migrantai, kurie sunkiai gali būti palyginti su tipiškai gailėsčio reikalaujančiais „tikraisiais“ pabėgėliais.

Pabėgėlis normalia tvarka klausia valstybės, ar gali suteikti statusą. Iš tikrųjų turėtų būti tikrai politinių represijų tam tikra auka, o ne galbūt kieno nors įrankis, ateinantis kai kada ne visai gerai nusiteikęs. (E. Pupinis, TS-LKDF).⁹⁰

Šiame pasisakyme seimo narys atsargiai rinkdamas žodžius bando pasakyti, kad migrantas, kuris siejasi su priešiško režimo veiksmais, galbūt negalėtų būti laikomas „tikru“ pabėgėliu.

Žinių, kad neteisėti migrantai būtų kirtę sieną, būtų bandę patekti į Lietuvą per pasienio punktus, neturiu. Jeigu jie tai padarytų, prasidėtų visos procedūros ir tikrai jie turėtų visai kitą statusą, negu dabar tie asmenys, kurie kerta sieną nelegaliai. Taigi tiesiog informacijos, kad tokių asmenų yra, neturiu. Tenka apgailestauti, kad žmonės renkasi kitą kelią. (A. Bilotaitė, TS-LKDF)⁹¹

Galų gale, neteisėtiems migrantams ir pabėgėliams atskirti naudojamas argumentas, kuris sako, kad migrantai, kurie nesikreipia prieglobsčio tam tikrose vietose, nėra tikrieji pabėgėliai. Vėl parodoma, kad pabėgėlio statusas priklauso nuo tam tikro gero elgesio priimančios valstybės atžvilgiu. Jei migrantai elgtųsi teisingai, jie turėtų visai kitą statusą, sako ministrė. Nors prieš tai buvo sakyta, kad

⁸⁷ LR Seimo stenograma, Nr.174

⁸⁸ LR Seimo stenograma, Nr.83

⁸⁹ I. Samuel Noh et al., “Perceived Racial Discrimination, Depression, and Coping: A Study of Southeast Asian Refugees in Canada,” *Journal of Health and Social Behavior* 40, no. 3 (1999): 170, <https://doi.org/10.2307/2676348>.

⁹⁰ LR Seimo stenograma, Nr.120

⁹¹ LR Seimo stenograma, Nr.89

migrantai apskritai neturi pagrindo prašyti prieglobsčio dėl savo kilmės, šįkart migrantų nepriėmimas parodomas kaip pačių migrantų kaltė, jie šį kelią „renkasi“.

Migrantų matymas kaip netikrų pabėgėlių dar labiau išryškėjo karo pabėgėlių iš Ukrainos kontekste. Šie migrantai nuo pat pradžių buvo laikomi „tikrais“ pabėgėliais. Migrantai per Baltarusiją dominuojančiame diskurse gali būti lyginami su pavyzdiniais pabėgėliais iš Ukrainos, taip dar labiau išryškinant atskirtį tarp dviejų rūšių migrantų.

Norėčiau paklausti, ar jūs, teikdamas tą projektą, turėjote minty tik Ukrainos karo pabėgėlius, ar ir tuos ekonominius migrantus, kurie pasklis čia po Lietuvą, kai jiems bus leista laisvai judėti? (J. Razma, TS-LKDF)⁹²

Seimo narys J. Razma migrantus pavadina „tais ekonominiais migrantais,“ o jų aplinkybes iškart vaizduoja neigiamai. Frazė „pasklis po Lietuvą“ analizuotuose duomenyse buvo pastebėta ne kartą, ypač kai buvo kalbama apie migrantų būsimą paleidimą iš jų sulaikymo vietų. Nors šių migrantų Lietuvoje buvo daug mažiau, negu migrantų iš Ukrainos, jų veiksmai ar aplinkybės Lietuvai sukelia daugiau nepatogumų. Dviejų krypčių migrantų egzistavimas tokiu pačiu metu leidžia pastebėti, kaip Seime ir ne tik bandoma šias migrantų grupes kuo labiau supriešinti, kai viena iš jų yra vadinama pabėgėliais, o kita - neteisėtais arba ekonominiais migrantais. Taigi, galima pastebėti Seime egzistuojantį mąstymą apie migrantus kaip prieglobsčio nenusipelnusius, daugiausia dėl tikrų ar įsivaizduojamų jų pačių pasirinkimų, negalėjimo ar nenorėjimo sekti nustatytų procedūrų, bei tikslų, tokių kaip finansinė nauda.

3.3.4. Migrantai kaip įrankiai

Nors, kaip jau minėta, diskurso apie migrantus metu dažnai išryškinami jų ekonominiai ir kitokie piktybiniais laikomi siekiai, tie patys migrantai taip pat yra matomi kaip kažkieno įrankis, naudojamas karinei operacijai vykdyti. Šis aspektas dehumanizuoja migrantą, kuris praranda savivalę ir tampa valdomas kito. Migrantai vaizduojami kaip karo instrumentai, figūros priešiško režimo žaidime.

Šis migranto kaip įrankio ar net ginklo palyginimas leidžia saugumizuoti visą diskursą, o numatytų priemonių prieš migrantų neigėjus rodyti kaip balsus, kurie veikia prieš patį valstybės saugumą. Dažnai bandoma parodyti, kad migrantai neveikia savavališkai, jie yra kontroliuojami, nors kitų pasisakymu metu, kaip jau minėta, jie yra rodomi kaip ekonominių tikslų siekiantys. Šie palyginimai taip pat veikia kaip būdas kurti saugumo vedamą diskursą, kuriame patys migrantai paverčiami ginklais, nuo kurio reikia gintis. Tai leidžia nukrypti nuo migracijos kaip pažįstamo

⁹²LR Seimo stenograma, Nr.182

reiškinių ir, kartu su ypatingos padėties diskursu, kurti reikmę nuo migrantų gintis kaip nuo karo. Visų pirma, diskurse dažnai matoma migrantų kaip Lukašenkos ar Putino įrankio vizualizavimas:

Tai yra asmenys, A. Lukašenkos įrankis, kuris naudojamas prieš Lietuvą. Ir mes reaguojame adekvačiai. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁹³

Mums pavyko atremti Baltarusijos ataką, kai į mus šaudoma gyvais žmonėmis. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).⁹⁴

Tai, ką mes matome, ką patiria visa Europos Sąjunga, yra karas. Tiesa, jame kol kas naudojamos ne bombos, tačiau prieš mus užsimota kūnu ir krauju. (V. Aleknaitė-Abramikienė, TS-LKDF).⁹⁵

Tokie pasisakymai išryškina migrantų matymą kaip tiesioginio pavojaus, kurio įleidimas galėtų būti sulyginamas su ginkluota karine operacija. Migrantai yra vaizduojami kaip kulkos, kurios penetruoja valstybės sieną ir taip ją skaudina. Tokie palyginimai leidžia atsiriboti nuo žmogaus teisių ir žmogiškumo aspektų, nes saugumas yra laikomas visų svarbiausiu valstybės išlikimo aspektu, o visi kiti argumentai šiame kontekste nublanksta. Antrojo pasisakymo metu migrantai dehumanizuojami nebe kaip kulkos, o kaip bombos, kuriomis virsta migrantų kūnai. Pats žmogus tampa tik savo kūnu, kuris kažkam padeda arba kenkia. Taip diskusija atribojama nuo paties migranto, jo reikmių, požiūrių ar tikslų. Šis požiūris pasimato ir G. Nausėdos metinio pasisakymo metu, kur migrantai yra sulyginami su „patrankų mėsa“, vėlgi redukuojant žmones iki jų kūnų.

Organizuodami masinę migraciją iš trečiųjų šalių, jie pavertė migrantus politinio šantažo ir keršto akcijos „patrankų mėsa“ (G. Nausėda).⁹⁶

Galų gale, migrantų kaip karo objektų vaizdavimas leidžia išryškinti migrantų nekaltumą ir jų bevališkumą. Dominuojančiame diskurse migrantų nekaltumas yra dažnai paminimas. Tai visų pirma padeda nuslopinti diskurso dalyvių rodomą priešišumą migrantų įleidimui, nes migrantų nekaltumo pabrėžimas leidžia parodyti, kad visos priemonės, kurių yra imamasi, kyla ne iš priešiškumo migrantams (jiems rodomas gailėstis,) o iš priešiškumo Baltarusijai. Visų antra, tai leidžia migrantų skriaudas priskirti kažkam kitam - tai yra, Baltarusijos režimui. Kuriamas naratyvas, kad Lietuva, nors ir prijaučianti migrantams, turi prioritizuoti savo saugumą, todėl migrantų dėl to patiriamos negalios yra Lukašenkos kaltė.

⁹³ LR Seimo stenograma, Nr.83

⁹⁴ LR Seimo stenograma, Nr.89

⁹⁵ LR Seimo stenograma, Nr.109

⁹⁶ LR Seimo stenograma, Nr.182

Mes žinome, kad tai yra dirbtinė ataka prieš Lietuvos Respubliką, bet patys tie žmonės, moterys ir vaikai, yra nekalti. (E. Zingeris, *TS-LKDF*).⁹⁷

Šimtais stumiami žmonės per prievartą prie Europos Sąjungos sienų, išvedant į priekį kaip gyvąjį skydą vaikus. (G. Surplys, *LVŽSF*)⁹⁸

Seimo nario pasisakymas siekia sukelti gailestį migrantams per vaikų vaizdinius. Vaikų nuskriaudimas emociškai yra sunkiai pakeliamas, tad jų sulyginimas su karo įrankiu leidžia dar labiau pasmerkti priešą, o Lietuvą vaizduoti kaip besirūpinančią vaikais, tačiau negalinčią jiems padėti.

Taigi, migrantai dominuojančiame diskurse neretai yra vaizduojami kaip savo valios neturintys bei dehumanizuojami naudojant įrankių bei ginklų metaforas. Šie argumentai ne tik parodo dehumanizuojantį mąstymą apie migrantus, bet ir sukurią būdą atmesti nejautrumo ir nežmogiškumo kritiką, nes migrantai yra vaizduojami kaip atjautos objektai, tačiau jų sukarinimas leidžia išvengti atsakomybės dėl migrantų gerovės ir ją primesti Baltarusijai.

3.3.5. Migrantų keliamą grėsmę visuomenei

Migrantų krizės aplinkybės nėra vienintelis politikų susirūpinimo objektas. Kaip jau išryškinta šio darbo teorinėje dalyje, migrantai bei ypač prieglobsčio prašytojai daugumoje valstybių paprastai būna priimami nepalankiai. Lietuvos politikų diskursas, kuris migrantus iš vienos pusės vaizduoja kaip nekaltus, tarptautinės politikos pasmerktus aukus, tuo pačiu metu išryškina ir migrantų galimai keliamą grėsmę visuomenei. Šie argumentai mini migrantų keliamus ekonominius sunkumus valstybei, taip pat grėsmę visuomenės rimčiai ir net minimos terorizmo galimybes. Tai persikelia ir į Europos lygmenį, nes Lietuvos įvaizdis yra produkuojamas kaip Europos Sąjungos gynėjo ir nuo Baltarusijos keliamų saugumo grėsmių, ir nuo pačių migrantų keliamų sunkumų.

Visų pirma, politikai kalba apie migrantus kaip ekonominės naštos sukėlėjus, o tai naudojama kaip pagrindas į juos žiūrėti nepalankiai. Ekonominiai argumentai prieš migrantus pratęsia jau minėtą dialogą apie „netikrus pabėgėlius“ ir „ekonominius migrantus“. Tai reiškia, kad diskurse ne tik minimi migrantų savanaudiški siekiai, bet ir jų keliamą naštą valstybės biudžetui. Tai leidžia kurti praktinius, logika remiamus argumentus prieš migrantų įleidimą. Šia tema ypač pasisako opozicijos partijos,

⁹⁷ LR Seimo stenograma, Nr.84

⁹⁸ LR Seimo stenograma, Nr.109

kurios palaiko migrantų neįleidimo politiką, tačiau bando pateikti argumentų, kurie atsiskiria nuo vien valstybės saugumo diskurso.⁹⁹

Daugybė žmonių Lietuvoje turbūt negauna tokio išlaikymo, maitinimo už tokias pinigų sumas, skursta, o mes čia turime rūpintis visais žmonėmis, kurie neaišku kokių tikslu ir dėl ko čia atkeliauja. (J. Jarutis, LVŽSF)¹⁰⁰

Moduliniai namai neteisėtiems imigrantams su šildymu, su visais patogumais ir viskas nemokamai. O savo piliečiams – gyventi skurde ir depresijoje. Dar parama suteikiama iki 950 eurų. Tai gal dar našlaičių pensiją jiems duoti? (V. Valkiūnas, LRF).¹⁰¹

Migrantai šiuose pasisakymuose yra lyginami su Lietuvos gyventojais, kurie neva gyvena skurde, nors atvykstantys migrantai gauna daug valstybės lėšų. Taip sukuriama atskirtis tarp Lietuvos gyventojų ir migrantų, jie yra kitonizuojami. Galima suprasti, kad migrantai, kurie gauna valstybės lėšas, jas netiesioginiu būdu atima iš Lietuvos gyventojų, tad patys migrantai tampa kenkėjais, o jų įleidimas kenkia Lietuvos visuomenei.

Kitas būdas, kaip migrantai anot pakenktų valstybės gerovei, yra visuomenės rimties drumstimas. Šią dažnai vartojamą sąvoką galima priskirti sąrašui argumentų, kurie vartojami siekiant išryškinti neapibrėžtas migrantų keliamas grėsmes visuomenei, kurios nėra ekonominės. Visų pirma, pati sąvoka „visuomenės rimtis“ analizuotuose duomenyse politikų buvo dažnai minėta:

Grėsmės, dėl kurių buvo imtasi šių priemonių visuomeniniams interesams apsaugoti, valstybės saugumui ir visuomenės rimčiai užtikrinti, vis dar išlieka. (V. Čmilytė-Nielsen).¹⁰²

Sąvoka „visuomenės rimtis“ analizuotame kontekste yra menkai apibrėžta. Galima numanyti, kad politikai daro prielaidą, kad migrantai kaip nors sudrumstų visuomenėje egzistuojančią tvarką, pavyzdžiui, vykdydami nusikalstamą veiklą arba tiesiog savo egzistencija gąsdindami visuomenę. Taip sąvokos abstraktumas naudojamas sukurti argumentui prieš migrantų įleidimą. Nors galima suprasti, kad migrantai pakenktų visuomenės nariams, „visuomenės rimties“ frazė leidžia to nepatikslinti. Taip sukuriamas dvilypis argumentas: jis pasitarnauja, nes migrantams primetamas neigiamas poveikis visuomenei, tačiau neišgryninta sąvoka leidžia kalbančiajam išlikti etiškam. Galima teigti, kad kalbančiojo baimė apie migrantų atvykimą priskiriama visuomenei.

Kitos panašios naudojamos frazės yra „žmonių interesai“ bei „visuomenės interesai.“ Šiuo atveju politikai savo nuomonę neįleisti migrantų priskiria savo ginamiems „visuomenės interesams.“

⁹⁹ Nors opozicijos argumentai prieš pabėgėlius dėl jų griežtesnių nuomonių apie pačių migrantų keliamą grėsmę galėtų būti išskirti kaip dar vienas Seime egzistuojantis diskursas, šiame darbe pasirinkta juos klasifikuoti kaip dominuojančio diskurso dalį, nes Seimo opozicijos partijos (išskyrus žmogaus teisių komiteto narius) nepateikė alternatyvaus požiūrio į pačių migrantų krizę ir jos sprendimo būdus.

¹⁰⁰ LR Seimo stenograma, Nr.130

¹⁰¹ LR Seimo stenograma, Nr.89

¹⁰² LR Seimo stenograma, Nr.120

Neapibrėžiama, kas yra „žmonės,“ kiek jų yra ir kokie tiksliai yra jų interesai, tačiau daroma prielaida, kad žmonės būtų prieš migrantų atvykimą.

Privalome pasirūpinti nacionaliniu valstybės saugumu, užtikrinti Europos Sąjungos išorės sienų apsaugą ir ginti mūsų žmonių interesus. Privalome veikti nedelsiant. (A. Bilotaitė, TS-LKDF).¹⁰³

Šios frazės parodo mąstymą, kad migrantų atvykimas pakenktų visuomenei, bei kad visuomenė nesutiktų su jų įleidimu. Nors pagrindinis dominuojančio diskurso elementas yra valstybės saugumo klausimai, kurie atsako į tarptautinės grėsmės galimybę, šiame diskurse taip pat galima rasti prielaidų, kad migrantai pakenktų visuomenės gerovei iš vidaus.

Dar vienas argumentas, kuris išryškina pačių migrantų neva keliamą grėsmę, yra nuorodos į jų tapatybę bei galimas terorizmo galimybes.

Aš tikrai nenorėčiau, kad po mano šalį klajotų kokie nors žmonės, be dokumentų, be aiškios kilmės, galbūt galimai susiję su terorizmu, ar tai būtų vaikai, ar tai būtų suaugusieji. (J. Jarutis, LVŽSF).¹⁰⁴

Mes sutrumpiname per pusę laiką žmonėms, kurie yra be tapatybės, neaišku, kokiais tikslais atvykę į Lietuvą, (G. Surplys, LVŽSF)¹⁰⁵

Šiuose pasisakymuose politikai visų pirma išryškina migrantų nenustatytos tapatybės keliamą grėsmę. Politikai mini, kad nežinomybės keliamą grėsmę kyla ir iš vaikų. Nors sunku įsivaizduoti, kokią grėsmę galėtų kelti vaikai, politikas taip pat mini, kad jis asmeniškai to matyti „nenorėtų.“ Tai numato ne tik baimę, bet ir kitas galimas emocijas arba prielaidas, kurios parodo, kad kiek nors nežinomybės keliantys migrantai tiesiog yra nepageidaujami valstybės viduje. Nežinomybės aspektas taip pat siejasi su kito baime ar kita negatyvia emocija. Migrantų mąstymas diskurso dalyviams atrodo naujas ir neapibrėžtas, todėl paslaptingas. Kitos kultūros asmenys yra netiesiogiai parodomi kaip keliantys neapibrėžtą grėsmę Lietuvai, pavyzdžiui, kylančią iš vertybių ar kultūrų susipriešinimo:

Ir jeigu mes taip laisva ranka leisime keliauti, klajoti po mūsų šalį visiškai kito tikėjimo, kito mentaliteto žmonėms... (J. Jarutis, LVŽSF).¹⁰⁶

Šioje citatoje politikas parodo, kad kitos kultūros asmenys yra „kita“, negu likusi Lietuvos visuomenė, ir jie čia nepriklauso. Net jų mentalitetas yra parodomas kaip kitoniškas. Taip pat neužbaigtas sakinytis leidžia įsivaizduoti šio kitoniškumo keliamą grėsmę, kuri galėtų būti bet kas. Galų gale, pirmojoje J. Jaručio citatoje buvo minėta terorizmo grėsmė, kuri taip pat kyla vien iš „kito“ baimės. Nors apie teroristinius migrantų siekius institucijos informacijos neturi, ši grėsmė diskurse

¹⁰³ LR Seimo stenograma, Nr.83

¹⁰⁴ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹⁰⁵ LR Seimo stenograma, Nr.84

¹⁰⁶ LR Seimo stenograma, Nr.130

vaizduojama kaip egzistuojanti dėl nežinomybės ir „kito.“ Tai reiškia, kad „mūsų“ pogrupiui nepriklausantieji natūraliai gali sukelti bet kokių grėsmių, nes jie veikia kitaip, nei „mes“. Taip dominuojančiame diskurse demonstruojami stereotipai ir kito baimė, kuri leidžia pateisinti migrantų neįleidimo arba jų įkalinimo priemones, galbūt su tikslu palaikyti kuo didesnę visuomenės homogeniškumą.

3.3.6. Keliavimas į kitas EU šalis

Dar vienas argumentas, kodėl migrantų nevertėtų įleisti į valstybę, o juos įleidus reiktų juos įkalinėti, kyla iš Lietuvos kaip ES sienų sargybinio rolės. Ši rolė dominuojančiajame diskurse pabrėžiama kartu su pasipriešinimo agresoriui ir saugumo argumentais. Kadangi priemonės prieš migrantų įleidimą kyla iš noro sukurti priešpriešą Baltarusijos režimui, Europos Sąjunga tampa itin svarbiu argumentu, kuris naudojamas pateisinti naudojamas priemones. Kitų ES valstybių ar institucijų požiūris į krizę šio diskurso kontekste nėra tiek aktualus, kiek pačių Lietuvos politikų požiūris į Lietuvą kaip į ES gynėją. Teigiama, kad jeigu Lietuva leistų migrantams pateikti į Lietuvą, nuo to kentėtų ir visa likusi ES, todėl migrantų neįleidimas yra Lietuvos pareiga. Toks argumentas migrantų neįleidimą paverčia itin svarbiu, o pati situacija paverčiama į dviejų ašių kovą, kurios Lietuva negali pralaimėti. Taip pat verta paminėti, kad šio argumento akivaizdoje pasipriešinimas kuriamai politikai yra vadinamas antivalstybiniu ir priskiriamas priešišškai ašiai.

Aš nežinau, kaip jūs, valdantieji, pažiūrėsite Lietuvos gyventojams į akis, kai po 6 mėnesių tie žmonės, kurių dar galbūt net tapatybė kai kurių, kaip čia jau buvo minėta, nebus nustatyta, išeis į mūsų miestelio gatves. (A. Širinskienė, LVŽSF).¹⁰⁷

Bandau ištaisyti trūkumą. Gerbiamas Arvydai, pasakysiu paprastai: jeigu mes pakeitimų nedarysime nuo sausio 1 dienos, daug nelegalių migrantų, esančių mūsų sulaikymo, apgyvendinimo centruose, išeis į gatves, į Europą. Dėl to ir reikia skubos. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹⁰⁸

Kolegos, įsivaizduokime, kaip nelegalūs migrantai galėtų nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją? Jeigu nevaržomai, tai tada jie važiuoja po visą Lietuvą ir po visą Europą ir nevaržomai renka, gauna, skleidžia informaciją. Čia net logikos trūksta. (A. Ažubalis, TS-LKDF).¹⁰⁹ (127)

Pasisakymuose dažnai naudojami išsireiškimai, tokie kaip „išeis į gatves“, „vaikščios“, „klajos“ ir panašiai, nurodantys neigiamas migrantų paleidimo iš jų sulaikymo vietų pasekmes. Pavyzdžiui,

¹⁰⁷ LR Seimo stenograma, Nr.84

¹⁰⁸ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹⁰⁹ LR Seimo stenograma, Nr.127

seimo narės A. Širinskienės baimė parodoma per frazę „išeis į mūsų miestelio gatves.“ Ši frazė sumenkina Lietuvą iki savo ir pažįstamo mažo miestelio, kurio mastu migrantų atvykimas atrodytų kaip didelis ir svarbus pokytis. Tai sustiprina migrantų svetimumo įspūdį bei parodo, kad politikės nuomone jiems trūksta vietos Lietuvoje, o jų paleidimas nurodytų neapibrėžtą grėsmę. L. Kasčiūno pasisakymas parodo, kad migrantai, kurie būtų paleisti iš sulaikymo centrų, „išeitų į gatves, į Europą.“ Tai parodo, kad migrantų paleidimo baimė šiam TS-LKDF partijos atstovui kyla iš minėtos ES sargybinio pozicijos. Jau nagrinėtuose J. Jaručio pasisakymuose migrantų veiksams apibūdinti vartoti veiksmažodžiai buvo „klajoti“. Visi panašūs veiksmažodžiai parodo migrantus kaip tikslo neturinčius ir nepatikimus ir pateisina, kodėl jie turėtų būti laikomi uždaryti. Taigi, dominuojančiame diskurse atsiskleidžia politikų mąstymas apie migrantus kaip keliančius grėsmę ne tik dėl tarptautinės politikos pasekmių, bet ir dėl pačios savo egzistencijos valstybės ribose. Migrantų įleidimas į Lietuvą pasak politikų kuria ekonominę naštą (nors sulaikytiems migrantams neleidžiama dirbti), o jų paleidimas iš sulaikymo vietų drumsto visuomenės rimtį bei kelia baimes apie jų gyvenimą Lietuvoje arba keliavimą į kitas ES valstybes.

Dominuojančio diskurso apibendrinimas

Šioje dalyje žodyno ir argumentų tipų lygmeniu buvo analizuojamas dominuojantis migrantų krizės diskursas Lietuvos Seime. Paaiškėjo, kad politikų naudojamas migrantams apibūdinti skirtas žodynas dažniausiai pabrėžia migrantų neteisėtumą bei jų sukeliama naštą Lietuvai (ekonominę ir kitą), o žodžių “prieglobstis” ir “pabėgėliai” buvo rasta itin mažai. Tai parodo, kad politikai į migrantus žiūri visų pirma neigiamai, o šis žodynas leidžia atsiriboti nuo diskusijos apie prieglobsčio suteikimo prievoles ir panašius Lietuvos įsipareigojimus. Migrantų krizei apibūdinti skirtas žodynas pabrėžia situacijos mastą, pavojų ir nesustabdomumą. Argumentų analizė parodė, kaip dominuojančiame diskurse konstruojami migrantų pavojaus argumentai. Pastebėta, kad migracija politikų yra lyginama su karu, o pabrėžiamas situacijos nepaprastumas leidžia legitimuoti drastiškas krizės suvaldymo priemones. Migrantai vaizduojami kaip kenkiantys valstybės saugumui ir vaizduojami kaip Baltarusijos ginklai, kurie atakuoja valstybės sieną iš išorės, o patekę į vidų skleistų šį pavojų Lietuvos ir Europos Sąjungos viduje. Ši analizė parodė, koks migrantų krizės naratyvas dominuoja tarp Lietuvos politikų ir kaip šis diskursas legitimuoja veiksmus, skirtus suvaldyti migrantų krizei.

3.4. Antras diskursas

Šioje dalyje analizuojamas kitas Seime egzistuojantis diskursas. Parodomi panašumai ir skirtumai tarp dviejų diskursų bei pateikiama antrojo diskurso argumentų pavyzdžių. Taip parodoma, koki alternatyvų požiūrį į migrantų krizę pateikia opozicija ir kiek iš tikrųjų tas požiūris skiriasi nuo dominuojančio diskurso konstruojamo naratyvo.

Nuolatinų diskusijų apie migrantų krizę metu Seime išryškėjo antras diskursas, kurio nariai dažnai prieštaravo priimamiems sprendimams, o savo poziciją parėmė kitokiu požiūriu į migrantus ir migrantų krizę, nei jau diskutuotas dominuojantis diskursas. Šis antras diskursas pasižymi tuo, kad jį kuriantys politikai daugiau dėmesio skiria žmogaus teisių klausimams (pavyzdžiui, siūlomi įstatymų pakeitimai, susiję su migrantų įkalinimo laiko trumpinimu, migrantų gyvenimo sąlygų pasienyje gerinimo ir panašiai.) Šis diskursas stenogramose buvo kuriamas žmogaus teisių komiteto narių, kurie priklauso skirtingoms partijoms, taigi antra nuomonė egzistavo ne tik tam tikros partijos viduje.

Nors šis diskursas dažnai nesutinka su daugumos nuomone ir siūlomais įstatymais, jis taip pat negalėtų būti pavadintas priešingu dominuojančiam diskursui. Išlieka daug panašių argumentų, tačiau siūlomi kitokie sprendimai. Pavyzdžiui, pasipriešinimas agresoriui antro diskurso dalyviams išlieka svarbus, tačiau vietoj migrantų matymo kaip agresoriaus naudojamo ginklo, kurio nevalia įleisti į valstybę, siūloma siekti kuo didesnės atjautos ir priimti migrantus, nes tai yra iš žmogiškumo kylanti pareiga.

Agresorius <...> nori, kad mūsų visuomenė pradėtų domėtis ir balsuoti už radikalias partijas, kurios nori visą musulmonišką pasaulį suplakti į vieną masę; jis nori, kad mes matytume priešą, kitą priešą, ne jį; kad mes nesugebėtume atskirti pabėgėlių nuo migrantų, kad mes viską viską matytume kaip vieną didelį pavojų. (T. Tomilinas, DFVL)¹¹⁰

Nors politikas išryškina pasipriešinimo agresoriui svarbą, kitaip nei dominuojančio diskurso nariai, jis siūlo į pačius migrantus nežiūrėti kaip į pavojų. Seimo narys siūlo atskirti “agresorių” (Lukašenką) nuo migrantų ir atsiminti, kas yra tikrasis “priešas.” Taip pat politikas pasiūlo, kad migrantai vis dėlto galėtų būti pavadinti pabėgėliais, nors tai išskirtinis tokio pasisakymo atvejis. Taigi, pasipriešinimas agresoriui, pasak šio politiko, būtų nepasidavimas provokacijai ir žmogiškumo rodymas migrantams juos priimant ir humanizuojant. Šis argumentas parodo, kad antrasis diskursas, panašiai kaip dominuojantis diskursas, pabrėžia priešą egzistenciją ir parodo migrantus kaip nekaltus įrankius, tačiau toliau plėtojama atsako į migrantų krizę idėja jau skiriasi nuo dominuojančio diskurso.

¹¹⁰ LR Seimo stenograma, Nr.120

Daugiausia argumentų, išreikštų antrajame diskurse, pabrėžia žmogaus teisių gynimo svarbą, kurią sukuria ir teisiniai, ir moraliniai aspektai. Pavyzdžiui, šiame pasisakyme T. Tomilinas pamini Vakarų civilizacijos idėją kaip pagrindą priimti ir moralius, ir teise paremtus sprendimus:

Kolegos, čia yra hibridinės atakos esmė. Žmogaus teisių doktrina yra mūsų Vakarų civilizacijos esminė vertybė. (T. Tomilinas, DFVL)¹¹¹

Pasipriešinimas agresoriui, pasak politiko, galėtų būti rodomas per Žmogaus teisių doktrinos pritaikymą, nes tai sutapatina Lietuvą su Vakarų civilizacija. Noras identifikuoti su Vakarų valstybėmis yra aktualus ir tarp dominuojančio diskurso narių, kurie šį argumentą vysto parodydami Lietuvą kaip ES sienų sargybinių. Tuo tarpu antrajame diskurse šis argumentas pateikiamas parodant Lietuvą kaip moralinių vakarų vertybių saugotoją, o tai siejasi ir su žmogaus teisių įsipareigojimais. Taigi, dvejus diskursus išskiria tai, kuo Lietuva gali parodyti save kaip vakarų civilizacijos dalį - per gynybinę arba moralės poziciją. Šie argumentai antrajame diskurse pagrindžiami pabrėžiant Lietuvos reputacijos svarbą. Lietuvos reputacija tarp sąjungininkų, pasak šio diskurso narių, turi būti pagrįsta jų žmogiško elgesio su migrantais.

Ar nemanote, kad iš tikrųjų tokie sprendimai riboti žiniasklaidą, įkalinti be teismo žmones, na, žemina, gali tikrai pažeminti Lietuvą mūsų partnerių akyse? (V. Bakas, DFVL)¹¹²

Politikas neigiamą elgesį su migrantais pavadina Lietuvos „pažeminimu.“ Argumentas kyla iš to, kad su migrantais turėtų būti elgiamasi žmogiškai ne tik dėl to, kad jie to nusipelnė ar dėl pačių veikėjų moralumo, bet ir dėl praktinių reputacijos sumetimų. Tai parodo, kad politikas migrantus mato ne tik kaip pagalbos reikalaujančius individus, bet ir kaip būdą pagerinti ar pabloginti Lietuvos įvaizdį sąjungininkų akyse. Taigi, politiko požiūris į migrantus susideda iš dvejų dalių: humanitarinių priešasčių ir strateginių Lietuvos reputacijos ir diplomatinių priešasčių. Šią mintį politikas dar pratęsė daug vėliau, po Amnesty International paskelbtos neigiamos ataskaitos apie Lietuvą.

Iš tiesų jau dabar apie šią ataskaitą rašo tarptautinė spauda ir, aš manau, tai yra vienas didžiausių Lietuvos pažeminimų nepriklausomos Lietuvos istorijoje, prie kurio tiesiogiai prisidėjo ministrė A. Bilotaitė, premjerė. (V. Bakas, DFVL)¹¹³

Antrame diskurse, kaip ir dominuojančiame diskurse, naudojami emociniai argumentai, kurie siekia migrantus parodyti kaip kenčiančius ir nuskriaustus. Dominuojančiame diskurse šie argumentai naudojami norint pabrėžti kitos valstybės kaltę, o Lietuvą parodyti kaip migrantus priglaudžiančią, kilnią valstybę. Tuo tarpu antras diskursas emocinius argumentus naudoja tam, kad pateiktų Lietuvą

¹¹¹ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹¹² LR Seimo stenograma, Nr.114

¹¹³ LR Seimo stenograma, Nr.188

kaip vieną iš migrantų krizės ir migrantų skriaudų kaltininkų ir taip siekia humanizuoti migracijos politiką. Taip pat tiesiogiai paminimi atskiri Lietuvos politikai, jiems yra priskiriama atsakomybė. Pavyzdžiui, šiame pasisakyme pabrėžiamas vaikų įkalinimas, kuris sukuria gailesčio emociją ir pasmerkia siūlomus sprendimus:

Kitas siūlymas, kurį teikia mūsų ministrė, pati auginanti vaikus, yra vaikų įkalinimas. Ne tik nepilnamečių, bet ir mažamečių vaikų įkalinimas. (V. Bakas, DFVL).¹¹⁴

Politikas pamini pačios ministrės motinystę ir taip ją apkaltina nežmogiškumu. Tai kontrastuoja su dominuojančiu diskursu, kuriame didžiausias krizės kaltininkas, nepaisant Lietuvos indėlio, išlieka Baltarusija. Taip pat politikas V. Bakas pabrėžia Lietuvos hipokritiškumą paminėdamas Afganistano konfliktą ir Lietuvos politikų išsakytą gailestingumą Afganistano moterims:

Mes išvakarėse kritikuoju Afganistano, Talibano režimą dėl to, kaip jis elgiasi su moterimis ir mergaitėmis. Bet kai Afganistano moterys ir mergaitės ateina prie mūsų sienų, mes be teismo juos kišame į kalėjimus. (V. Bakas, DFVL).¹¹⁵

Šiuo atveju, „Afganistano mergaitės“ yra rodomos kaip kone didžiausio įsivaizduojamo gailesčio objektas, kuris iš Lietuvos negauna pakankamai žmogiškumo apraiškų. Taigi, migrantai išlieka vaizduojami kaip nekaltos aukos, tačiau priskiriamas kitas kaltininkas. Tai - pati Lietuva, arba atskiri jos dominuojantį diskursą kuriantys individai.

Dar vienas argumentų tipas, kuris siekia sukelti atjautą, emocijas ar kaltės jausmą dominuojančio diskurso dalyviams, yra religiniai argumentai, ypač primenantys krikščioniškas vertybes ir apeliuojantys į tikinčiuosius seimo narius. Šie argumentai rodo migrantus kaip atjautos objektus, kurie verti pagalbos nepriklausomai nuo jų kilmės ar statuso.

Prieš Kalėdas, aš tikėjuosi, mes prisiminsime, kad iš esmės pirmuoju žmogaus teisių gynėju pasaulyje buvo Jėzus Kristus, gimęs Betliejuje. Jis pasakė, kad nesvarbu kilmė, kiekvienas asmuo yra Dievo atvaizdas žemėje ir per jį kalba Šventoji Dvasia. (T. Tomilinas, DFVL)¹¹⁶

Šis argumentas pateikia Jėzų Kristų kaip pavyzdį politiniams sprendimams, nes žmogaus teisių gynimas, šiuo atveju migrantų dėlei, yra tiesiog moralu. Politikas išskiria, kad „nesvarbu kilmė.“ Galima sakyti, kad politikas iš dalies naudoja krikščioniškus argumentus kaip būdą sumažinti migrantų kitoniškumą ir sulygtinti juos su Lietuvos gyventojų ar panašia visuma bei taip paskatinti žmogiškumo išraiškas. Taip pat krikščionybės argumentai siekia įtikinti, kad Lietuva bei Europa turi rodyti kilnumą

¹¹⁴ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹¹⁵ LR Seimo stenograma, Nr.130

¹¹⁶ LR Seimo stenograma, Nr.130

migrantams dėl to, kad kitaip elgtis būtų nemoralu. Pavyzdžiui, šioje citatoje V. Bakas cituoja popiežiaus pasisakymą apie migrantus:

Kalbėdamas apie pabėgėlių krizę gruodžio pradžioje popiežius Pranciškus pasmerkė (cituoju) „siaurą savanaudiškumą ir nacionalizmą“ dėl to, kaip Europos šalys elgiasi su migrantais. (V. Bakas, DFVL).¹¹⁷

Nors kai kurie Seimo nariai į šią citatą sureagavo neigiamai (buvo išskirta, kad popiežius neturėtų būti aktualus politinių sprendimų priėmimo metu,) toks argumentas bandė parodyti, kaip dominuojančio diskurso priimami sprendimai nesutampa su moralumo idealais, kuriuos vaizduoja Seimo nariai. Krikščionybė tai itin pabrėžia, nes daugumai tikinčiųjų politikų tokį argumentą būtų sunku paneigti. Taigi, religija naudojama norint parodyti Lietuvą kaip krikščionišką ir todėl moralią valstybę, o migrantus kaip atjautos objektus. Dar vienas Seimo narys, kuris prieš tai pasisakęs ir dominuojančiajame diskurse, nors jo argumentams kiek trūksta tęstinumo, yra P. Gražulis.

Žinoma, mes giname savo valstybės interesus, bet pažiūrėkime į tuos vaikus, kurie šąla dieną naktį šalia mūsų sienos. Ar jau mes visiškai praradome tą žmogiškumą, žmogiškąjį ir krikščioniškąjį veidą? Tapome visiškais egoistais! (P. Gražulis, LRF).¹¹⁸

Vėlgi bandoma parodyti, kad egzistuojanti tvarka nesutampa su iš krikščionybės kylančiomis moralumo prievolėmis. Verta paminėti, kad šis politikas taip pat pateikė ekonominių argumentų prieš migrantų įleidimą, todėl šis jo pasisakymas nebūtinai atskleidžia jo atsidavimą kontra diskursui.

Taigi, krikščionybės argumentai yra naudojami kaip moraliniai argumentai, kurie šiek tiek nutolsta nuo praktinių sprendimų ir siekia parodyti žmogiškumo stoką. Migrantai rodomi kaip atjautos objektai, mažinamas jų kitoniškumas, tačiau daugiausia dėmesio yra skiriama politikų moralumo išaukštinimui.

Antro diskurso apibendrinimas

Antras diskursas daugeliu klausimu sutampa su dominuojančia nuomone. Abu diskursai mato Baltarusiją kaip pagrindinę krizės sukėlėją, o migrantus kaip mažai valios turinčias aukas. Taip pat abejus diskursus kuriantys politikai parodo norą sieti Lietuvą su vakarų valstybėmis ir ES bei priešintis agresoriui. Tačiau, nors antras diskursas nesipriešina šioms pamatinėms dominuojančio diskurso prielaidoms, jo nariai saugumo klausimams skiria sąlyginai mažiau dėmesio. Prioritizuojami žmogaus teisių klausimai, o iš to kylantis migrantų vaizdavimas yra labiau teigiamas. Palankesnės sąlygos migrantams pateisinamos remiantis pačių politikų moralumu, atjauta migrantams ir Lietuvos

¹¹⁷ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹¹⁸ LR Seimo stenograma, Nr.109

reputacijos argumentais. Vis dėlto verta paminėti, kad dveji diskursai išlieka labai panašūs, o jų skirtumai yra riboti.

3.5. Ar matosi pokytis?

Šioje dalyje analizuoma, ar dominuojantis diskursas pasikeitė pasirinkto laikotarpio eigos metu, ir ar analizuotas antrasis diskursas paveikė dominuojantį diskursą. Įvertinama, kaip dominuojantis diskursas reagavo į pateiktą alternatyvią nuomonę.

Nors antro diskurso nuomonė nebuvo radikaliai kitokia, negu daugumos, vis dėlto opozicijos pasisakymai sukėlė kontraversiją, o atskirų Seimo narių nuomonių susikirtimai eskalavo iki įvairių prieštaraujančios nuomonės nužeminimo strategijų.

Dominuojančio diskurso atsakas į kritiką visų pirma parodo atmetimo reakcijas, o opozicijos komentarai yra parodomi kaip mažai svarbūs, neaktualūs arba neinformuoti. Dominuojančio diskurso atsakymai į kritiką visų pirma pasitelkė teisinius argumentus. Pabrėžiama, kad kritika dėl nepakankamo žmogaus teisių pritaikymo yra mažai aktuali, nes veikiama pagal egzistuojančią teisę. Šis argumentas įdomus tuo, kad kontradiskurso komentarai atsižvelgia į realios situacijos žmogiškumą, o dominuojančio diskurso atsakymas apriboja „teisingą“ elgesį su migrantais vien kaip teisišką elgesį.

Aš suprantu, kad klausimai yra keliami, suprantu, kad yra susirūpinta, lankomasi apgyvendinimo vietose. Bet noriu dar kartą pabrėžti, šie asmenys į Lietuvą atvyko neteisėtu būdu. Šis įstatymas numato, kaip tai padaryti teisėtu būdu. Yra palengvinamos procedūros, paprastinamos procedūros žmonėms iš trečiųjų šalių atvykti dirbti į Lietuvą. Šie žmonės pasirinko visiškai kitą kelią. Mūsų įstatymai sako, kad, jeigu žmonės atvyksta neteisėtu būdu, jie pažeidžia Respublikos įstatymus. (A. Bilotaitė, TS-LKDF)¹¹⁹

Šio pasisakymo metu politikė daug kartų pamini teisę, procedūras ir įstatymus. Taip diskusija apsiriboja tuo, kas atitinka šiam argumentui parinktą specifinę teisę. Teisės aktai, kurie neatitinka dominuojančio diskurso siekių nėra analizuojami dominuojančio diskurso, o egzistuojančios teisės kritika taip pat nėra komentuojama. Diskusijos apribojimas remiantis pasirinktais teisės aktais leidžia pateikti argumentus kaip teisingus ir neatmetamus, o kritika nėra sureikšminama, nes teisės aktų atitikimas yra pateikiamas kaip pakankamas argumentas diskusijai sustabdyti.

Atsakymai į kontradiskurso poziciją taip pat parodo gynybines reakcijas. Kontradiskursas yra priimamas kaip kaltinimai. Pavyzdžiui, kontradiskurso siūlymai rodyti daugiau žmogiškumo

¹¹⁹ LR Seimo stenograma, Nr.170

migrantams yra atmetami naudojant argumentus, kurie rodo, kad taikoma politika jau yra pakankamai žmogiška. Šiuose pasisakymuose pabrėžiama, kad migrantai jau yra pakankamai aprūpinti:

Tiek, kiek Lietuva gali, padeda. Ir tų visų atvažiavusių žmonių yra – ir žmonės padeda, ir aplinkiniai padeda, jie yra aprūpinti. Nereikėtų jau taip tragiškai visko vaizduoti. (K. Masiulis, TS-LKDF).¹²⁰

Čia taip dramatiškai ir pasakyti, kad nėra žmogiškumo apraiškų, dovanokite, yra tikrai ciniška. (M. Navickienė, TS-LKDF).¹²¹

Politikai K. Masiulis ir M. Navickienė pabrėžia, kad kontradiskursas yra „dramatizuojantis“ ir „ciniškas“, situacija vaizduojama „tragiškai.“ Tai parodo atmetinę reakciją į pateiktus argumentus, kontradiskursas yra rodomas kaip perdedantis, rodantis per mažai pozityvumo ir todėl sumažinamas jo aktualumas. Taip dominuojantis diskursas išlaiko savo poziciją ir atmeta kontradiskurso argumentus.

Naudojami argumentai, kurie parodo, kad Lietuvos politika jau yra pakankamai žmogiška. Pavyzdžiui, kilus klausimams apie migrantų įkalinimo sąlygas, buvo pateiktos tokios reakcijos:

Gerbiamas Vytautai Bakai, pasakykite, kokioje valstybėje siūlo lėktuvo bilietą ir 1 tūkst. eurų, kad išvyktų iš kalėjimo? Jūs man galite pasakyti? Kai jūs pasakysite šitai ir įrodysite, kad iš kalėjimo galima kur nors išvykti, kai tau duoda lėktuvo bilietą ir 1 tūkst. eurų, tada aš sutiksiu, kad mes laikome ką nors įkalinimo sąlygomis. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹²²

Aš paprašyčiau, ypač kolegos Vytauto, nevertoti tokių pasakymų kaip įkalinimo įstaigos. <...> Tos sąlygos, kuriomis laikomi pabėgėliai ar migrantai, taip, nėra pačios geriausios sąlygos, bet ten yra užtikrintas jų saugumas, jie yra prižiūrimi, pamaitinti. (J. Jarutis, LVŽSF).¹²³

Šie argumentai parodo požiūrį, visų pirma, kad dominuojantis diskursas nesutinka su teiginiu, kad migrantai apskirtai laikomi „įkalinimo sąlygomis.“ L. Kasčiūnas siūlo, kad migrantai nėra įkalinti todėl, kad jie turi teisę pasirinkti būti grąžinti į savo kilmės valstybę. Tai reiškia, kad nesutampa pačios vartojamos sąvokos, jos yra suprantamos skirtingai. Tai iš vienos pusės rodo nesusikalbėjimą ir trinties tašką tarp dviejų diskursų. Kita vertus, toks sąvokos atmetimas leidžia dominuojančiam diskursui atmesti argumentus dėl migrantų sulaikymo sąlygų, nes vietoj diskusijos apie sulaikymą ir sulaikytų migrantų gyvenimo teises, diskursas nukreipiamas žodžių reikšmės aiškinimo linkme. Taip pat tokie argumentai leidžia apsiginti nuo neigiamų konotacijų, siejamų su fraze „įkalinimo įstaiga“ ir taip padidinti žmogiškumo ir moralumo įspūdį. Dar vienas argumentas, kuris pateikiamas pasisakymų apie įkalinimo įstaigas metu, yra tai, kad migrantai yra „aprūpinti, prižiūrimi, pamaitinti.“ Šie teigiamą konotaciją turintys veiksmažodžiai pabrėžia egzistuojančių sąlygų pozityvumą. Pats įkalinimas yra nustumiamas į antrą planą, o vietoj to yra pabrėžiamas migrantų saugumas ir jų gyvybiškai svarbių

¹²⁰ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²¹ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²² LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²³ LR Seimo stenograma, Nr.127

reikmių užtikrinimas. Taip dominuojantis diskursas kuria naratyvą, kad įkalinimas ne tik nėra migrantams kuo nors blogos, bet ir kad tai yra paslauga migrantams, kuri jiems yra į naudą. Šiame A. Ažubalio komentare pabrėžiama, kad įkalinimas vaikams yra naudingas, nes laisvė jiems sukeltų pavojų:

Dabar pasakysiu labai paprastai: nepilnamečiai, ypač jei jie yra užsieniečiai ir neturi dokumentų, pragyvenimo lėšų, yra pažeidžiamiausia visuomenės grupė. Todėl laisvo judėjimo Lietuvos Respublikos teritorija apribojimas visų pirma atitinka pačių nepilnamečių saugumo reikalus. Įsivaizduokime dabar: atvykęs jaunuolis iš kitos šalies klajoja po Lietuvą. Taigi čia yra... (A. Ažubalis, TS-LKDF).¹²⁴

Pabrėžiamas nepilnamečių pažeidžiamumas ir tai, kad jų laisvo judėjimo apribojimas jiems yra gera. Taigi, dominuojantis diskursas visiškai atmeta kontradiskurso komentarus, o naratyvą pakeičia iš galimos laisvės atėmimo žalos migrantams į šių įstaigų naudą migrantams. Tai pabrėžia egzistuojančios politikos etiškumą ir žmogiškumą bei leidžia apsiginti nuo tariamų kaltinimų nežmogiškumu. Panašiai skambantį argumentą pateikia L. Kasčiūnas:

Įsivaizduokime, jeigu mes nebūtume taikę apgrėžimo politikos, kiek tokių atvejų šiandien būtų buvę, kiek šeimų iš įvairių kilmės šalių būtų mokėję nuo 5 iki 7 tūkst. eurų, kad galėtų savo šeimą nelegaliai atvežti per miškus, per šalčius ir per lietų į Lietuvą, po to į Vakarų Europą. Tam tikra prasme, aš netgi taip drąsiai sakau, apgrėžimo politika saugo žmogaus teises, laisves ir jų orumą. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹²⁵

Šio komentaro metu politikas pateisina apgrėžimo politiką, kurios vykdymas neva sumažina kitų migrantų norą atvykti į Lietuvą. Tai yra, vykdoma politika, kuri siekia sumažinti traukos faktorių, kad ateityje migrantai nebenorėtų atvykti į Lietuvą. Galima interpretuoti, kad apgrėžimo politika, kuri įvairių grupių buvo įvertinta kaip neigiama (ypač kai tai liečia žmogaus teisių aspektą,) pasak politiko iš tikrųjų yra teigiama, nes dėl jos nauji migrantai nebeatvyktų į Lietuvą ir nepatirtų šios neigiamos apgrėžimo politikos. Taigi, ir apgrėžimo politika, ir migrantų įkalinimas dominuojančiame diskurse yra vaizduojami kaip migrantams padedantys veiksmai.

Dar vienas dominuojančio diskurso argumentas, kuris pateisina vykdomą politiką ir paneigia kritiką, yra Lietuvos reputacijos argumentai. Jau analizuotame kontradiskurse taip pat buvo pateikta panašių argumentų, kurie teigė, kad Lietuvos nusizengimai žmogaus teisių srityje sukuria neigiamą jos reputaciją sąjungininkų akyse. Dominuojančio diskurso atsakymas į šią problemą taip pat yra siūlymai, kad vykdoma politika ne kenkia Lietuvos įvaizdžiui, o priešingai, jį gerina:

¹²⁴ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²⁵ LR Seimo stenograma, Nr.174

Tai mums visiems reikia suprasti. Tai, ką įstatymo kritikai siūlo, siūlo Lietuvos, kaip pereinamojo kiemo, viziją. Aš gerbiu ir V. Baką, gerbiu ir kitus, aš tikiu jūsų idėjomis, idealizmu, bet manau, kad jis dabar yra tiesiog neteisingas. Mus giria atvykę žmonės aukščiausiu lygiu, kad Lietuva savotiškai pravėrė savo sprendimais akis visai Europai ir keičiasi Europos Sąjungos migracijos politika. Atsiranda supratimas, kad prieglobsčio teise manipuliuoti negalima. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹²⁶

Pasitelkiamas argumentas, kad Lietuva „pravėrė akis visai Europai.“ Taigi, Lietuva, pasak politikų, pagerino savo įvaizdį, nes rado geresnį sprendimą, negu sąjungininkai, ir tuo sulaukė pripažinimo. Opozicijos kritika čia pateikiama kaip „idealizmas,“ kuris tiesiog neatitinka praktinės tikrovės. Taigi, dominuojančio diskurso nariai priima kritiką kaip nereikšmingą, o argumentus prieš vykdomą politiką parodo kaip turinčius nebe neigiamas, o kaip tik teigiamas pasekmes ir migrantų, ir sąjungininkų atžvilgiu.

Viena iš gynybinių reakcijų, parodomų dominuojančio diskurso nariams reaguojant į kontradiskurso pastabas, yra kaltinimų metimas atgal. Tai yra, tam tikri kaltinimai laikomi opozicijos pasisakymai dominuojančio diskurso narių yra paverčiami naujais kaltinimais, kurie nukreipia diskusiją kitų problemų linkme. Pavyzdžiui, pastabos veikiančiai sistemai yra laikomos nepatriotiška, antivalstybine veikla, o kritiką išsakantys Seimo nariai yra laikomi valstybės priešais bei kaltinami turint sąsają su priešiškais režimais. Pavyzdžiui, šioje citatoje L. Kasčiūnas, atsakydamas į kito politikų pasisakymą, kaltina jį ir „saviplaka“ ir bandymais „paskūsti mūsų valstybę.“ Taip kritika egzistuojančiai tvarkai yra paverčiama į kenkimą bei priimama kaip neigiamas reiškinys bei atmetama.

Mes ir saugome sieną, tiek Lietuvos, tiek išorinę Europos Sąjungos, ir užtikriname visus esminius bazinius reikalavimus. Dabar jūs užsiimate saviplaka. Užsiimate saviplaka, bandote paskūsti mūsų valstybę. Nereikia šito. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹²⁷

Taip pat pateikiami ir atviresni kaltinimai bendradarbiavimu su Putinu arba Lukašenka:

Buvo draugų iš opozicijos pusės, V. Putino draugų, kurie visai trukdė priimti šituos sprendimus. Sprendimai buvo priimti... (K. Masiulis, TS-LKDF).¹²⁸

Gerbiamas Vytautai, <...> manau, kad visa jūsų kritika apgrėžimo politikai, visa jūsų kritika fiziniam barjerui – tam, kas iš principo išsprendė ir suvaldė migracijos krizę, būtent ir buvo orientuota, kad jūs norėjote padaryti tinklus čia, pasipelnyti su A. Lukašenka iš nelegalių migrantų gabenimo. Mes nukirtome visa tai. <...> Kitą kartą, kai išsigalvosite argumentus, bent jau pagalvokite, kokioje pusėje buvote iki tol. (L. Kasčiūnas, TS-LKDF).¹²⁹

Antivalstybinės veiklos argumentai leidžia atmesti prieštaraujančias nuomones vietoj jų pripažinimo ir diskutavimo bei ignoruoti pačius pateikiamus argumentus. Tokių pasisakymų metu politikai vaizduoja save kaip tikruosius Lietuvos patriotus, o tai suteikia dominuojančiam diskursui

¹²⁶ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²⁷ LR Seimo stenograma, Nr.127

¹²⁸ LR Seimo stenograma, Nr.174

¹²⁹ LR Seimo stenograma, Nr.184

legitimumo. Kontradiskursas yra vaizduojamas kaip antivalstybinis bei išdavikiškas. Skirtingos nuomonės seime poliarizuojasi, tad tokios diskusijos metu tampa itin sunku plėtoti diskusiją, ieškoti bendrų sprendimų ir kompromiso.

Apibendrinant, diskusijų apie migrantų krizę metu antras diskursas turėjo mažai poveikio dominuojančiam diskursui. Viena pagrindinių reakcijų į kontradiskursą Seime buvo atmetimas. Kontradiskursas buvo matomas kaip iššaukiantis antraeiles problemas. Atmetimas buvo vykdomas pasitelkiant patriotizmo argumentus, o antrasis diskursas buvo rodomas kaip antivalstybinis. Rodomos gynybinės reakcijos, kurios atmeta antrojo diskurso kaltinimus. Krizės eigoje nuomonės poliarizavosi, pradėta naudoti daugiau emocinių argumentų ir jais remiamų kaltinimų iš abiejų pusių. Kontradiskursas bandė save pateikti kaip žmogiškąjį diskursą, o dominuojantis diskursas save kaip patriotizmo diskursą. Diskusija tapo mažiau produktyvi, o dominuojantis diskursas išlaikė tęstinumą ir nelankstumą ir net įtvirtino savo poziciją. Taigi, dominuojantis diskursas iš esmės nepakito arba pakito į radikalesnio užtikrintumo pusę.

4. Išvados

Šis tyrimas parodo kalbos svarbą politinio diskurso formavimui ir migraciją bei prieglobstį liečiančių politinių sprendimų legitimavimui. Unikalaus Lietuvos konteksto analizė parodo, kaip geopolitiniai veiksniai ir valstybės saugumo naratyvas gali paveikti pabėgėlių matymą ir pabėgėlių teisės taikymą arba netaikymą. Šis kontekstas itin aktualus ne tik Lietuvos, bet ir kitų rytų Europos valstybių atveju, o taip kitų tarptautinės politikos skatinamų migracijos atveju. Saugumo diskurso persipynimas su migracijos diskursu migraciją ir žmogaus teises nustumia į antrą planą, nes saugumo naratyvas valstybei yra pernelyg svarbus.

Kritinė Seimo stenogramų analizė parodė, kad Seime migrantai yra vaizduojami visų pirma kaip pavojus valstybės saugumui. Šis pavojus politikų konstruojamas per įvairių karo metaforų naudojimą, kai migrantai virsta Baltarusijos ginklais ir taip kelia grėsmę Lietuvai. Migrantų kaip karo įrankio vaizdavimas susipina su situacijos unikalumo idėja, kuri leidžia politikams imtis netradicinių krizės suvaldymo priemonių. Taip pat rasta, kad migrantai neatitinka politikų „pabėgėlio“ sampratos, o tai irgi greičiausiai prisideda prie nenoro jiems taikyti pabėgėlių teisės. Migrantai nuo pabėgėlių atskiriami juos kontrastuojant su „tikrais“ pabėgėliais o taip pat pabrėžiant jų neteisiškumą bei nežinomus ar netinkamus tikslus. Šie migrantų vaizdavimo būdai susipina su Lietuvos politikų savęs

pozicionavimu kaip Europos sienų sargybinio. Galų gale, nors politikai mini savo žmogaus teisių prievoles ir išreiškia gailėstį migrantams, atsakomybė už kokią nors migrantų patiriamą kančią yra priskiriama Baltarusijai kaip krizės sukėlėjai. Taigi, politikai prioritizuoja saugumo diskursą, kuris persismelkia į migrantų vaizdavimo būdus, o žmogaus teisių klausimai lieka antroje vietoje.

Atlikta antro diskurso ir dominuojančio diskurso kaitos analizė parodė, kad antras diskursas pateikia šiek tiek kitokią nuomonę apie migrantus, nors šie skirtumai nepasirodė drastiški. Antras diskursas išlaiko saugumo klausimų svarbą, tačiau per gausesnę priimamų sprendimų kritiką išryškėja labiau humanizuojantis migrantų matymas, kuris kyla iš kalbėtojų moralinių, religinių, bet taip pat ir praktinių Lietuvos reputacijos sumetimų. Galų gale, duomenys atskleidė, kad antras diskursas turėjo mažai įtakos dominuojančiam diskursui. Krizės sprendimo eigoje antras diskursas buvo atmetamas, nuomonės poliarizavosi, o palankumas migrantams buvo matomas kaip antivalstybinės veiklos pavyzdys. Taip dominuojantis diskursas tapo patriotizmo ir saugumo diskursu, o antras diskursas - žmogiškumo diskursu.

Šio darbo rezultatai iš dalies atitinka apžvelgtas kitoniškumo formavimo teorijas. Duomenyse rasta įvairių dehumanizuojančių metaforų, ypač vandens metaforų. Kaip ir kitų valstybių pavyzdžiuose, Lietuvos politikai migrantus vadino nekviestais svečiais, nelegaliais, nepelnytai gaunančius finansinę paramą. Iš kitos pusės, Lietuvos migracijos diskursas parodė ir naujų tendencijų. Pavyzdžiui, migrantai nebuvo tiesiogiai vadinami priešais, tačiau jie perėmė priešiško režimo savybes ir jas ikūnijo. Nors migrantai buvo lyginami su karo instrumentais (bombomis, kulkomis,) vis dėlto politikai pabrėžė migrantų nekaltumą. Tai skiriasi nuo kitų autorių analizuotų migracijos atvejų, nes paprastai dehumanizuojančios metaforos išryškina požiūrį į migrantus kaip tokią grupę, o šiuo atveju migrantų matymas buvo paveiktas Lietuvos požiūrio į Baltarusiją ir Lukašenką. Didžiausi teorijos neatitikimai buvo pastebėti per ypatingą Lietuvos politikų rodomą gailėstį migrantams, kuris paprastai randamas tik užsienio tyrimuose, kurie analizuoja migrantų humanizavimo pavyzdžius politikoje, o ne jų dehumanizavimo.

Šis tyrimas turi kelis trūkumus, kurie ateities tyrimuose galėtų būti ištaisyti apėmus platesnę metodų ir priėgų įvairovę. Nors šis tyrimas padeda suprasti tam tikras mąstymo apie migrantus tendencijas tarp Lietuvos politikų, šis supratimo laukas galėtų būti praplėstas analizuojant daugiau konteksto. Taigi, pirmasis šio darbo trūkumas yra tai, kad daugiausia dėmesio buvo skiriama pačio diskurso nagrinėjimui, tačiau mažai analizuotas unikalus Lietuvos istorinis kontekstas, kuris galėtų paaiškinti, kodėl šis diskursas formuojamas būtent taip. Platesniame tokio tipo tyrime galėtų būti plačiau išnagrinėta Lietuvos santykio su migracija, prieglobsčiu, saugumu ir ES istorija, o taip pat Lietuvos kultūriniai ir socialiniai aspektai, kurie galėtų daryti poveikį dominuojančio diskurso

formavimui. Taip pat šis darbas nagrinėja tik Seimo diskursą ir nepaliečia kitų institucijų (tokių kaip Lietuvos Vyriausybės) veiklos. Seimo nagrinėti migracijų klausimai buvo riboti, tad kitų institucijų veiklos analizė leistų geriau suprasti specifinių sprendimų priėmimą supantį diskursą ir taip išgryninti diskurso ir migracijos stabdymo įrankių sąsają. Taip pat būtų pravartu atlikti šią migraciją supančių medijų analizę, plačiau nagrinėti medijų ir politinio diskurso tęstinumą bei ieškoti daugiau alternatyvių diskursų pavyzdžių. Galų gale, kadangi šis darbas nagrinėja tik Lietuvos atsako į migrantų krizę diskursą, ateities tyrimai galėtų palyginti Lietuvos diskursą migrantų krizės tema su Lenkija ir Latvija. Šių valstybių atsakas buvo sąlyginai panašus ir kyla klausimas, ar šie panašumai atsiskleistų ir diskurso lygmeniu.

5. Literatūros sąrašas

1. Alcaraz-Mármol, Gema ir Jorge Soto-Almela. “Refugees’ Dehumanization in the Spanish Media: A Corpus-Assisted Study within the Semantic Preference Framework.” *Applied Linguistics Review* 13, no. 5 (2020): 791–817. <https://doi.org/10.1515/applirev-2019-0069>.
2. Allen, William L. “A decade of migration in the British press.” Migration observatory report. University of Oxford, COMPAS, 2016. http://migrationobservatory.ox.ac.uk/wp-content/uploads/2016/11/Report-Decade_Immigration_British_Press-1.pdf
3. Arcimaviciene, Liudmila ir Sercan Hamza Baglama. “Migration, Metaphor and Myth in Media Representations: The Ideological Dichotomy of ‘Them’ and ‘US.’” *SAGE Open* 8, no. 2 (2018): 215824401876865. <https://doi.org/10.1177/2158244018768657>.
4. Baider, Fabienne ir Monika Kopytowska. “Conceptualising the Other: Online Discourses on the Current Refugee Crisis in Cyprus and in Poland.” *Lodz Papers in Pragmatics* 13, no. 2 (2017). <https://doi.org/10.1515/lpp-2017-0011>.
5. Billig, Michael. “The Notion of ‘Prejudice’: Some Rhetorical and Ideological Aspects.” *Text - Interdisciplinary Journal for the Study of Discourse* 8, no. 1–2 (1988). <https://doi.org/10.1515/text.1.1988.8.1-2.91>.
6. Blažytė, Giedrė, Monika Frėjutė-Rakauskienė ir Vilana Pilinkaitė-Sotirovič. “Policy and Media Discourses on Refugees in Lithuania: Shaping the Boundaries between Host Society and Refugees.” *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 29, no. i (2020): 7–30. <https://doi.org/10.7220/2351-6561.29.1>.
7. Bleiker, Roland, David Campbell, Emma Hutchison ir Xzarina Nicholson. “The Visual Dehumanisation of Refugees.” *Australian Journal of Political Science* 48, no. 4 (2013): 398–416. <https://doi.org/10.1080/10361146.2013.840769>.

8. Blinder, Scott ir William L. Allen. "Constructing Immigrants: Portrayals of Migrant Groups in British National Newspapers, 2010–2012." *International Migration Review* 50, no. 1 (2016): 3–40. <https://doi.org/10.1111/imre.12206>.
9. Boeva, Alyona. "Discursive Construction of Refugees, Migrants and Asylum Seekers in British and American News Sources." *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 236 (2016): 53–58. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.12.018>.
10. Capdevila, Rose ir Jane E. Callaghan. "'It's Not Racist. It's Common Sense'. A Critical Analysis of Political Discourse around Asylum and Immigration in the UK." *Journal of Community & Applied Social Psychology* 18, no. 1 (2007): 1–16. <https://doi.org/10.1002/casp.904>.
11. Cisneros, David J. "Contaminated Communities: The Metaphor of 'Immigrant as Pollutant' in Media Representations of Immigration." *Rhetoric & Public Affairs* 11, no. 4 (2008): 569–601. <https://doi.org/10.1353/rap.0.0068>.
12. Crock, Mary ir Ben Saul. "Future seekers: Refugees and the law in Australia." Sydney: The Federation Press. (2002)
13. Dauvergne, Catherine. "Amorality and Humanitarianism in Immigration Law." *Osgoode Hall Law Journal*, Vol. 37 (1999): 597-623
14. Dauvergne, Catherine. "Humanitarianism, Identity and Nation: Migration Laws of Australia and Canada." Vancouver, Canada: UBC Press (2005)
15. Dauvergne, Catherine. "The Dilemma of Rights Discourses for Refugees." *University of New South Wales Law Journal* 23(3) (2000): 56–74.
16. Don, Zuraidah Mohd ir Charity Lee. "Representing Immigrants as Illegals, Threats and Victims in Malaysia: Elite Voices in the Media." *Discourse & Society* 25, no. 6 (2014): 687–705. <https://doi.org/10.1177/0957926514536837>.
17. Every, Danielle. "A Reasonable, Practical and Moderate Humanitarianism: The Co-Option of Humanitarianism in the Australian Asylum Seeker Debates." *Journal of Refugee Studies* 21, no. 2 (2008): 210–29. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen013>.
18. Fairclough, Norman. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press, 1992a.
19. Fairclough, Norman. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2nd ed. New York: Routledge, 2010.
20. Fotopoulos, Stergios ir Margarita Kaimaklioti. "Media Discourse on the Refugee Crisis: On What Have the Greek, German and British Press Focused?" *European View* 15, no. 2 (2016): 265–79. <https://doi.org/10.1007/s12290-016-0407-5>.
21. Frėjutė-Rakauskienė, Monika. "Real or Created?: Representation of the 'Refugee Crisis' in Lithuanian Press Discourse 2015-2017." *Informacijos mokslai* 88 (2020): 29–45. <https://doi.org/10.15388/im.2020.88.30>.
22. Gabrielatos, Costas ir Paul Baker. "Fleeing, Sneaking, Flooding." *Journal of English Linguistics* 36, no. 1 (2008): 5–38. <https://doi.org/10.1177/0075424207311247>.

23. Goodman, Simon ir Shani Burke. “‘Oh You Don’t Want Asylum Seekers, Oh You’re Just Racist’: A Discursive Analysis of Discussions about Whether It’s Racist to Oppose Asylum Seeking.” *Discourse & Society* 21, no. 3 (2010): 325–40. <https://doi.org/10.1177/0957926509360743>.
24. Grove, Natalie J. ir Anthony B. Zwi. “Our Health and Theirs: Forced Migration, Othering, and Public Health.” *Social Science & Medicine* 62, no. 8 (2006): 1931–42. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.08.061>.
25. Grześkowiak, Maciej. “The ‘Guardian of the Treaties’ is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border”. *Refugee Survey Quarterly*, Volume 42, Issue 1, March 2023: 81–102, <https://doi.org/10.1093/rsq/hdac025>
26. Hanson-Easey, Scott ir Martha Augoustinos. “Complaining about Humanitarian Refugees: The Role of Sympathy Talk in the Design of Complaints on Talkback Radio.” *Discourse & Communication* 5, no. 3 (2011): 247–71. <https://doi.org/10.1177/1750481311405588>.
27. Ilie, Cornelia. “Identity Co-Construction in Parliamentary Discourse Practices.” *European Parliaments under Scrutiny*, 2010, 57–78. <https://doi.org/10.1075/dapsac.38.04ili>.
28. Kirkwood, Steve. “The Humanisation of Refugees: A Discourse Analysis of UK Parliamentary Debates on the European Refugee ‘Crisis.’” *Journal of Community & Applied Social Psychology* 27, no. 2 (2017): 115–25. <https://doi.org/10.1002/casp.2298>.
29. KhosraviNik, Majid. “Immigration Discourses and Critical Discourse Analysis : Dynamics of World Events and Immigration Representations in the British Press.” *Contemporary Critical Discourse Studies*, In: Hart, C; Cap, P, ed. *Contemporary Critical Discourse Studies*. London and New York: Bloomsbury Academic (2014);, pp.501-519. <https://doi.org/10.5040/9781472593634.ch-021>
30. KhosraviNik, Majid. “The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers: A critical discourse analysis.” *Journal of Language and Politics* 9(1) (2010): 1–28
31. KhosraviNik, Majid. “The representation of refugees, asylum seekers and immigrants in British newspapers during the Balkan conflict (1999) and the British general election (2005)”. *Discourse & Society*, 20(4), (2009): 477–498. doi:10.1177/0957926509104024
32. Kranz, Michal. “How the Belarus Crisis Boosted Poland’s Ruling Party.” *Foreign Policy*. (2021) Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2021/11/26/belarus-poland-border-migrants-refugees-pis-law-justice-eu-brussels>.
33. Kumpikaitė-Valiūnienė, Vilmantė, et al. "Refugees as a security threat: case of Lithuania." *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* (2017): 46-58.
34. Liebert, Ulrike. *Models of Democratic Consolidation: Parliaments and Organized Interests in the Federal Republic of Germany, Italy and Spain (1948—90)*. Opladen: Leske und Budrich. (1995)
35. Lynn, Nick ir Susan Lea. “‘A Phantom Menace and the New Apartheid’: The Social Construction of Asylum-Seekers in the United Kingdom.” *Discourse & Society* 14, no. 4 (2003): 425–52. <http://www.jstor.org/stable/42888582>.

36. Lynn, Dahlia. "Forging creative partnerships: The alliance of public health and public safety among immigrant populations." *Policy Studies Journal*, 30 (2002): 132–146.
37. Łubiński Piotr. "Hybrid Warfare or Hybrid Threat – The Weaponization of Migration as an Example of the Use of Lawfare – Case Study of Poland". *Polish Political Science Yearbook* 1:43-55.
38. Maatsch, Aleksandra. "Ethnic Citizenship Regimes: Europeanization, Post-war Migration and Redressing Past Wrongs." Basingstoke: Palgrave Macmillan (2011)
39. Maciej Grzeškowiak. "The "Guardian of the Treaties" is No More? The European Commission and the 2021 Humanitarian Crisis on Poland–Belarus Border"/ *Refugee Survey Quarterly*, Volume 42, Issue 1, March 2023, Pages 81–102, <https://doi.org/10.1093/rsq/hdac025>
40. Montagut, Marta ir Carlota Moragas-Fernández. "The European Refugee Crisis Discourse in the Spanish Press: Mapping Humanization and Dehumanization Frames Through Metaphors." *International Journal of Communication* 14 (2020): 69-91.
41. Musolff, Andreas. "Dehumanizing Metaphors in UK Immigrant Debates in Press and Online Media." *Contemporary Discourses of Hate and Radicalism across Space and Genres* 3, no. 1 (2015): 41–56. <https://doi.org/10.1075/jlac.3.1.02mus>.
42. Noh, Samuel, Morton Beiser, Violet Kaspar, Feng Hou ir Joanna Rummens. "Perceived Racial Discrimination, Depression, and Coping: A Study of Southeast Asian Refugees in Canada." *Journal of Health and Social Behavior* 40, no. 3 (1999): 190. <https://doi.org/10.2307/2676348>.
43. Petersson, Bo ir Lena Kainz. "Migration in the media metaphors in Swedish and German news coverage." *NordEuropa Forum* (2017): 38-65. Humboldt-Universität zu Berlin, Nordeuropa-Institut. Available at: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1398430/FULLTEXT01.pdf>.
44. Pietrusińska, Marta Jadwiga. "People from the Forest": Discourse about Migrants in the Narratives of NGO Workers and Activists Involved in the Humanitarian Crisis at the Polish-Belarusian Border. *Sprawy Narodowościowe: Seria Nowa* 54 (2022): 2803. doi:<https://doi.org/10.11649/sn.2803>.
45. Pugh, Michael C. "Drowning not waving; boat people and humanitarianism at sea." *Journal of Refugee Studies*, 17(1), (2004): 50–69.
46. Sathanapally, Aruna. "Asylum seekers, ordinary Australians and Human Rights." Working paper 2004/3. Sydney: Australian Human Rights Centre, University of New South Wales. (2004)
47. Schoemaker, Hans. "Allegations of Russian Weaponized Migration Against the EU with the Blackest Intention?" *Militaire Spectator*, July 26, 2019. <https://militairespectator.nl/artikelen/allegations-russian-weaponized-migration-against-eu>
48. Strom, Megan ir Emily Alcock. "Floods, Waves, and Surges: The Representation of Latin@ Immigrant Children in the United States Mainstream Media." *Critical Discourse Studies* 14, no. 4 (2017): 440–57. <https://doi.org/10.1080/17405904.2017.1284137>.

49. Sutkutė, Rūta. "Public Discourse on Refugees in Social Media: 'Refugees Welcome in Lithuania.'" *Discourse & Communication* 16, no. 6 (2022): 670–92.
<https://doi.org/10.1177/17504813221109089>.
50. Taylor, Charlotte. "Metaphors of Migration over Time." *Discourse & Society* 32, no. 4 (2021): 463–81. <https://doi.org/10.1177/0957926521992156>.
51. Taylor, Charlotte. The representation of immigrants in the Italian press. *CirCap Working Papers*. (2009)
52. Thevenin, Elodie. "Protecting Europe against migration. Law and justice's populist discourse in the Polish parliament." In *Contemporary Populism and Its Political Consequences*. (2022) 289.
53. Van Dijk, Teun A.(1993b) "Discourse and Cognition in Society" in *Communication Theory Today*, David Crowley and David Mitchell (eds), Oxford, Pergamon Press: 107-26.
54. van Dijk, Teun A. 1993. "Principles of critical discourse analysis." *Discourse & Society* 4(2): 249-283.
55. Weis, Lois. "Identity formation and the process of 'othering': unravelling sexual threads." *Educational Foundations*, 9, (1995): 17–33.
56. Wodak, Ruth, ir Teun A. Van Dijk. "Racism at the top. Parliamentary discourses on ethnic issues in six European countries." Klagenfurt: Drava Verlag (2000)
57. Wodak, Ruth. "Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis." In *Handbook of Pragmatics*, edited by Jan-Ola Östman, Jef Verschueren, and Jan Blommaert, 204-210. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 1995.
58. Wodak, Ruth ir Michael Meyer. "Methods of Critical Discourse Studies". 3rd ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2016.

Stenogramos

1. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.72 stenograma, 2021-06-10
2. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.76 stenograma, 2021-06-17
3. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.83 stenograma, 2021-07-13
4. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.84 stenograma, 2021-07-13
5. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.85 stenograma, 2021-08-10
6. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.86 stenograma, 2021-08-10
7. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr.87 stenograma, 2021-09-10
8. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.89 stenograma, 2021-09-14
9. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.90 stenograma, 2021-09-16
10. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.91 stenograma, 2021-09-16
11. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.105 stenograma, 2021-10-19

12. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.109 stenograma](#), 2021-11-09
13. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.110 stenograma](#), 2021-11-11
14. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.112 stenograma](#), 2021-11-16
15. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.113 stenograma](#), 2021-11-16
16. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.114 stenograma](#), 2021-11-18
17. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.115 stenograma](#), 2021-11-18
18. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.120 stenograma](#), 2021-12-07
19. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.123 stenograma](#), 2021-12-09
20. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.124 stenograma](#), 2021-12-14
21. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.127 stenograma](#), 2021-12-16
22. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.128 stenograma](#), 2021-12-21
23. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.129 stenograma](#), 2021-12-21
24. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.130 stenograma](#), 2021-12-23
25. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.131 stenograma](#), 2021-12-23
26. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.141 stenograma](#), 2022-03-10
27. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.143 stenograma](#), 2022-03-15
28. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.145 stenograma](#), 2022-03-17
29. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.148 stenograma](#), 2022-03-24
30. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.166 stenograma](#), 2022-05-10
31. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.170 stenograma](#), 2022-05-17
32. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.174 stenograma](#), 2022-05-24
33. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.182 stenograma](#), 2022-06-16
34. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.184 stenograma](#), 2022-06-21
35. [Lietuvos Respublikos Seimo nenumatyto posėdžio Nr.188 stenograma](#), 2022-06-27
36. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.190 stenograma](#), 2022-06-28
37. [Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr.191 stenograma](#), 2022-06-28
38. [Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr.197 stenograma](#), 2022-09-10
39. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.198 stenograma](#), 2022-09-13
40. [Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr.202 stenograma](#), 2022-09-20

Summary

Discursive Strategies of Lithuanian Politicians in Constructing the "Migrant Crisis": A CDA Approach

This study analyzes the discourse of the Lithuanian parliament regarding the 2021-2022 migrant crisis. The crisis involves migrants coming to Lithuania, along with Latvia and Poland, with the intention of seeking asylum. However, as the crisis was facilitated by Belarus, it was met with hostility by the receiving countries, including Lithuania. The research problem addressed in this paper is the differential treatment of migrants arriving through Belarus compared to previous migrant arrivals in Lithuania, as well as the hesitance or lack of application of refugee law in this crisis. Critical discourse analysis of the parliament transcripts is used in order to uncover the underlying thoughts about migrants held by Lithuanian politicians, as well as understand the link between these migrant portrayals and the severity of migrant containment measures deployed during the crisis. The study accomplishes this by first introducing the theoretical framework, including theories on othering and critical discourse analysis. It then analyses parliamentary transcripts to reveal the constructed image of migrants by politicians and how it legitimizes political decisions. The study also explores the presence of multiple discourses in the transcripts and their potential influence on one another. Lastly, the study examines whether the dominant discourse changed over the period of analysis.

The theoretical framework used in this work takes into account various existing research on migrant and refugee othering, including metaphor analyses in a broad spectrum of countries as well as dehumanisation strategies commonly employed in order to justify refusing asylum claims. As suggested by critical discourse analysis, this study operates on the assumptions firstly that looking at discourse can show the underlying power imbalances in society, and secondly that discourse is a tool used to reaffirm these imbalances.

The analysis itself covered the Lithuanian parliament transcripts from a 1.5-year period. It was found that parliamentary members used vocabulary that emphasized the negative qualities and unlawfulness of migrants, while avoiding the term "refugee". Secondly, the crisis was depicted as unexpected, unprecedented, and of great urgency. The use of war imagery was prevalent in the discourse, with migrants being dehumanized and compared to instruments of war. Additionally, the discourse portrayed migrants as having unclear intentions, particularly economic ones, and as a general threat to public order. Overall, the analysis revealed a clear pattern of stigmatisation and othering of

migrants, with national security being prioritized as the utmost concern. The identified discourse patterns suggest that the migration containment measures implemented by Lithuania stem from an underlying perception of migrants as the "other," depicting them as a perceived existential security threat and as a presence that is not deemed to belong in the country. Moreover, it was found that two migration discourses existed during this period. The second discourse employed much of the same underlying assumptions about the origins of the crisis and the role migrants played in it. However, members of the second discourse emphasized their compassion towards migrants and Lithuania's duty to uphold human rights. It became apparent that the dominant discourse, which positioned itself as the discourse of patriotism and national security, clashed with the alternative discourse. Consequently, the two discourses failed to positively influence each other and, instead, became more polarized.

This study contributes to the ongoing academic conversation on migration and refugee discourse by shedding light on the discourse in Lithuanian politics, which has received limited attention. Furthermore, it provides a unique perspective on the discourse surrounding unwanted migration facilitated by a third party, often referred to as hybrid warfare or lawfare. This study offers valuable insights into the ways politicians construct and use migrant portrayals to justify policy decisions. The limitations of this study include its' narrow focus on parliament transcripts without providing a broader contextual analysis. Further research could delve deeper into the historical and cultural factors that shape Lithuania's migration policy, thus providing a more comprehensive understanding of the issue.